

§ 110

Dnr 2017/KS 0183 10

Förslag till tillgänglighetsplan 2018-2020

Kommunstyrelsens beslut

1. Tillgänglighetsplanens förslag till aktiviteter 2018 behandlas av respektive nämnd vid framtagandet av nämndplan.
2. Kommunövergripande förslag till aktiviteter 2018 behandlas av kommunstyrelsen.

Beskrivning av ärendet

Kommunala funktionshinderrådet har arbetat fram förslag till tillgänglighetsplan för åren 2018-2020.

Enligt kommunstyrelsens beslut den 16 mars 2016 § 39 ska kommunala funktionshinderrådets förslag till aktiviteter i tillgänglighetsplanerna utgöra del av underlaget vid utarbetandet av respektive nämndplan. Kommunala funktionshinderrådets förslag till tillgänglighetsplan för åren 2018-2020 föreslås överlämnas till respektive nämnd för beaktande vid utarbetande av nämndplaner för 2018. Kommunövergripande förslag till aktiviteter behandlas av kommunstyrelsen.

Kommunledningsutskottet har behandlat ärendet och föreslår att kommunstyrelsen beslutar att tillgänglighetsplanens förslag till aktiviteter för 2018 behandlas av respektive nämnd vid framtagandet av nämndplan, samt att kommunövergripande förslag till aktiviteter 2018 behandlas av kommunstyrelsen.

Bilagor

Kommunledningsutskottet protokollsutdrag 2017-05-16 §90.pdf

Tjänsteskrivelse Förslag till tillgänglighetsplan 2018-2020.pdf

Kommunala funktionshinderrådet protokollsutdrag 2017-04-18 § 19.pdf

Tillgänglighetsplan 2018-2020.pdf

Justerandes sign 		Utdragsbestyrkande
---	---	--

UTDRAG

§ 90

Dnr 2017/KS 0183 10

Förslag till tillgänglighetsplan 2018-2020**Kommunledningsutskottets förslag till kommunstyrelsen**

1. Tillgänglighetsplanens förslag till aktiviteter behandlas av respektive nämnd vid framtagandet av nämndplan.
2. Kommunövergripande förslag till aktiviteter behandlas av kommunstyrelsen.

Beskrivning av ärendet

Kommunala funktionshinderrådet har arbetat fram förslag till tillgänglighetsplan för åren 2018-2020.

Enligt kommunstyrelsens beslut den 16 mars 2016 § 39 ska kommunala funktionshinderrådets förslag till aktiviteter i tillgänglighetsplanerna utgöra del av underlaget vid utarbetandet av respektive nämndplan. Kommunala funktionshinderrådets förslag till tillgänglighetsplan för åren 2018-2020 föreslås överlämnas till respektive nämnd för beaktande vid utarbetande av nämndplaner för 2018. Kommunövergripande förslag till aktiviteter behandlas av kommunstyrelsen.

Bilagor

Tjänsteskrivelse Förslag till tillgänglighetsplan 2018-2020.pdf

Kommunala funktionshinderrådet protokollsutdrag 2017-04-18 § 19.pdf

Tillgänglighetsplan 2018-2020.pdf

Justerandes sign 		Utdragsbestyrkande
---	---	--

Tyresö kommun
Kommunstyrelseförvaltningen
Hillevi Elvhage
Kommunsekreterare
08-5782 9516
hillevi.elvhage@tyreso.se

TJÄNSTESKRIVELSE

2017-05-02

1 (2)

Diarienummer

2017/KS 0183 10

Kommunledningsutskottet

Förslag till tillgänglighetsplan 2018-2020

Förslag till beslut

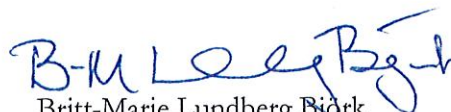
Kommunledningsutskottets förslag till kommunstyrelsen

1. Tillgänglighetsplanens förslag till aktiviteter behandlas av respektive nämnd vid framtagandet av nämndplan.
2. Kommunövergripande förslag till aktiviteter behandlas av kommunstyrelsen.

Kommunstyrelseförvaltningen

Bo Renman
Kommundirektör

Britt-Marie Lundberg Björk
Chef Medborgarfokus

Beskrivning av ärendet

Kommunala funktionshinderrådet har arbetat fram förslag till tillgänglighetsplan för åren 2018-2020.

Enligt kommunstyrelsens beslut den 16 mars 2016 § 39 ska kommunala funktionshinderrådets förslag till aktiviteter i tillgänglighetsplanerna utgöra del av underlaget vid utarbetandet av respektive nämndplan.

Kommunala funktionshinderrådets förslag till tillgänglighetsplan för åren 2018-2020 föreslås överlämnas till respektive nämnd för beaktande vid utarbetande av nämndplaner för 2018. Kommunövergripande förslag till aktiviteter behandlas av kommunstyrelsen.

UTDRAG

§ 19

Uppdatering av tillgänglighetsplanen

Kommunala funktionshindersrådets förslag till kommunstyrelsen

- Tillgänglighetsplanen för åren 2018-2020 fastställs.

Beskrivning av ärendet

Kommunala funktionshindersrådet fastställer den uppdaterade Tillgänglighetsplanen för åren 2018-2020 samt förslag på aktiviteter för 2018.

Bilagor:

Tillgänglighetsplan 2018-2020.pdf

Justeraandes sign 			Utdragsbestyrkande Anna Gustafsson
--	---	---	---

**Tillgänglighetsplan för Tyresö kommun
2018-2020
med aktiviteter 2018**

BS

USA

INNEHÅLL

INNEHÅLL	2
OMVÄRLDSANALYS	3
Nationella handlingsplanen	3
Regeringens inriktningsmål	3
Strategiska myndigheter	5
FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning	8
Regeringsbeslut om att bristande tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning ska omfattas av svensk diskrimineringslagstiftning .	10
Ny plan- och bygglag	11
EU:s handikappstrategi 2010-2020: Nya åtgärder för ett hinderfritt samhälle	11
Europarådet	13
TILLGÄNGLIGHETSPLANEN	14
Planens utformning	14
Målgrupp	14
Uppföljning	14
1. KOMMUNAL PLANERING OCH KOMMUNALA FUNKTIONSHINDERSRÅDET (KFR)	15
Mål 1:	15
2. BEMÖTANDE	17
Mål 2:	17
3. TILLGÄNGLIG INFORMATION OCH KOMMUNIKATION	18
Mål 3:	18
4. TILLGÄNGLIGHET TILL DEN FYSISKA MILJÖN	20
Mål 4:	20
5. OMSORG OCH SOCIAL SERVICE	24
Mål 5:	24
6. KULTUR OCH FRITID	26
Mål 6:	27
7. UTBILDNING	29
Mål 7:	29
8. ARBETE	31
Mål 8:	31
Sammanlagda kostnader för KFR, ...	32
Mål 1 – 8, aktiviteter år 2018	32
Bilaga 1. En funktionshinderspolitik för ett jämlikt och hållbart samhälle - MFD:s förslag på struktur för genomförande, uppföljning och inriktning inom funktionshindersområdet /2016/	33
Bilaga 2. Strålningsfri skola	37
Bilaga 3. Behov av en samordnande och stödjande funktion för KFR	43
Bilaga 4. Tillgänglighetsrådgivning och byggnadskontroll i Tyresö kommun	44
Bilaga 5. Kultur och fritid för alla 2018	47
Bilaga 6. KFR:s arbetsgrupper och kontaktpersoner 2017	49

OMVÄRLDSANALYS

Nationella handlingsplanen

I den av riksdagen beslutade nationella handlingsplanen från år 2000 framhålls tre viktiga mål för insatserna under de kommande åren:

- att se till att handikapperspektivet genomsyrar alla samhällssektorer
- att skapa ett tillgängligt samhälle
- att förbättra bemötandet

År 2010 angavs också som ett delmål att samhällsplaneringen på ett tydligt sätt beaktar de funktionsnedsattas behov. Detta innebar bland annat att den fysiska och informativa tillgängligheten förbättras samt att information och utbildning resulterar i ett bättre bemötande av personer med funktionsnedsättning. Genom att föreskrifter om enkelt avhjälpna hinder har förts in i Plan- och bygglagen, PBL, skapades också förutsättningar att påskynda tillgänglighetsarbetet.

Den nationella handlingsplanen har under de gångna åren haft betydelse både för statliga myndigheter och landets kommuner. Många kommuner har i likhet med Tyresö arbetat fram planer för att svara upp mot de nationella målen till exempel genom att göra inventeringar och upprätta handlingsplaner för den fysiska tillgängligheten eller genom att genomföra utbildningar kring bemötande.

Regeringens inriktningsmål

Regeringen har som ett förtydligande av de övergripande handikappolitiska målen fastställt inriktningsmål på ett antal prioriterade områden:

Ökad fysisk tillgänglighet

Fortsatt arbete med att åtgärda enkelt avhjälpna hinder.

IT-politik

Tillgänglighet och användbarhet till offentliga webbplatser ska öka. Kunskap och beställarkompetens kring tillgänglighet och användbarhet ska stärkas i anslutning till offentlig upphandling.

Socialpolitik

Kunskap om i vilken utsträckning de individuella stödets utformning bidrar till de övergripande handikappolitiska målen ska öka.

Utbildningspolitik

Varje barn, elev och vuxenstuderande ska ges förutsättningar att utveckla sina kunskaper så långt som möjligt. Med utgångspunkt från bestämmelserna i PBL och skollag ska tillgänglighet samt uppföljning av tillgänglighet för elever med funktionsnedsättning i förskola och övriga skolformer förbättras.

Kultur, medier och idrott

Möjligheten för personer med funktionsnedsättning att delta i kultur- och idrottsliv ska förbättras. Funktionshinderperspektivet ska vara integrerat i ordinarie bidragsgivning inom kulturområdet och idrottsområdet. Medietjänster och film ska i högre utsträckning utformas på ett sätt som gör dem tillgängliga för personer med funktionsnedsättning.

Arbetsmarknadspolitik

Sysselsättningsgraden för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga ska öka. Matchningen för dessa personer mot lediga arbeten ska vara effektiv.

Transportpolitik

Transportsystemen utformas så att de blir användbara för personer med funktionsnedsättning.

Den transportpolitiska målsättningen har tidigare begränsats till att kollektivtrafiken ska vara tillgänglig för personer med funktionsnedsättning. Genom att bredda målformuleringen till att gälla hela transportsystemet blir det tydligt att det inte räcker med att endast kollektivtrafiken är tillgänglig.

Folkhälsopolitik

Uppföljningen av hälsans bestämningsfaktorer (de faktorer i livsmiljö, samhällsstruktur och levnadsförhållanden som skapar förutsättningar för en god folkhälsa) bör uppmärksamma hälsan för personer med funktionsnedsättning. Uppföljning av det hälsobefrämjande och förebyggande arbetet nationellt, regionalt och lokalt ska även omfatta hur detta inkluderar personer med funktionsnedsättning.

Strategiska myndigheter

- Arbetsförmedlingen
- Arbetsmiljöverket
- Boverket
- Brottsoffermyndigheten
- Domstolsverket
- Försäkringskassan
- Kammarkollegiet
- Konsumentverket
- Kulturrådet
- Migrationsverket
- Myndigheten för yrkeshögskolan
- Post och telestyrelsen
- Riksantikvarieämbetet
- Rikspolisstyrelsen
- Sjöfartsverket
- Statens skolinspektion
- Transportstyrelsen
- Statens skolverk
- Socialstyrelsen
- Folkhälsomyndigheten
- Trafikverket
- Specialpedagogiska skolmyndigheten

Den 15 mars varje år ska de 22 strategiska myndigheterna rapportera vilka insatser de genomfört, resultatet av dessa samt en lägesbedömning. Myndigheterna ska redovisa till regeringen och Myndigheten för delaktighet. Redovisningarna ingår i regeringens strategi för genomförande av funktionshinderspoltiken 2011-2016

Myndigheten för delaktighet (MFD) är en expertmyndighet som följer och stödjer utvecklingen inom funktionshindersområdet. MFD publicerar årligen en lägesbeskrivning och uppföljning av funktionshinderpolitiken. Uppföljningen visar att utvecklingen går långsamt och att det fortfarande är många personer med funktionsnedsättning som inte kan delta i samhället på lika villkor. Resultaten visar bland annat enligt följande.

Det finns stora skillnader i sysselsättningsgrad. Bland personer med funktionsnedsättning är det 55 procent som har sysselsättning, detta jämfört med 79 procent bland övriga

Det finns stora brister i det särskilda stödet i skolan idag. Hälften av de skolor som Skolinspektionen granskat brister i att ge eleverna det särskilda stöd de har rätt till. Samtidigt minskar andelen specialpedagoger. Kommunerna har en nyckelroll i att öka delaktigheten i skolan för elever med funktionsnedsättning. Idag har bara en av fyra kommuner mål för att öka tillgängligheten och delaktigheten i skolan.

Många barn lever utsatt

För många barn med funktionsnedsättning är verkligheten inte bara fylld av brist på delaktighet utan också fylld med utsatthet. 16 procent av barn med funktionsnedsättning blir mobbade jämfört med knappt 6 procent bland övriga barn. Det är dubbelt så stor risk bland barn med funktionsnedsättning att

utsätts för våld i hemmet. Barn med funktionsnedsättning har sämre hälsa än övriga barn.

Hälsa

Redan 2008 konstaterades att dålig hälsa var mer än tio gånger vanligare bland personer med funktionsnedsättning. Ofta handlar det om så kallad onödig ohälsa, det vill säga ohälsa som inte är relaterat till funktionsnedsättningen i sig utan uppstår på grund av funktionshinderprocesser.

Något av det mest oroväckande är att bland patienter som har bröstcancer är dödligheten dubbelt så stor bland de personer som har LSS-insatser. Risken att dö i flera andra sjukdomar är också högre bland personer med psykisk funktionsnedsättning.

Brister i den fysiska tillgängligheten är ett fortsatt problem som finns inom de flesta områdena. 11 procent av kommunerna gör inte tillsyn av Plan- och bygglagen trots att de är skyldiga att göra det. Det är också mycket vanligt att personer med funktionsnedsättning upplever brister i tillgängligheten i handeln, vid idrotts- och kulturevenemang och i många andra vardagssituationer.

Kunskapen om funktionshinder inom rättsväsendet är fortsatt låg och mer kunskap krävs för att säkerställa rättsäkerheten för alla. Exempelvis känner bara en av fyra domare till konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Socialstyrelsen är en av 22 strategiska myndigheter som fått regeringens uppdrag att bidra till genomförandet av regeringens strategi för funktionshinderspolicen 2011–2016. För Socialstyrelsens del är arbetet inriktat på att öka kunskapen om hur de Individuella stöden till personer med funktionsnedsättning kan utformas så att de leder till full delaktighet och jämlikhet i levnadsvillkor

Socialstyrelsen redovisar årligen genomförda insatser och resultat av myndighetens arbete inom ramen för den funktionshinderspoliciska strategin.

I en sammanfattning 2015 kan man läsa att:

- Personer med funktionsnedsättning oftast inte får tillgång till samma hälso- och sjukvård som befolkningen i övrigt.
- Omkring 2 000 personer får varje år vänta lång tid för att få sina beviljade beslut verkställda. Det gäller särskilt för de personer som väntar på att få flytta in i en bostad med särskild service. Trots möjligheten att ålägga enskilda kommuner en särskild avgift har problemen inte kunnat undanröjas.

- Anhöriga som ger stöd till närstående med funktionsnedsättning får inte alltid det stöd som de behöver. Även om kommunerna har utvecklat sin verksamhet för anhörigstöd behöver formerna för stödet bättre anpassas till de behov som finns hos till exempel föräldrar till barn med funktionsnedsättning eller vuxna som ger stöd till en partner. Anhörigstödet behöver också kompletteras med andra stödformer som kan underlätta vardagen och minimera risken för hälsoproblem hos de anhöriga.

Folkhälsomyndigheten redovisar årligen genomförda insatser och resultat av myndighetens arbete inom ramen för den funktionshinderspolitiska strategin. I en sammanfattning 2015 kan man läsa att:

- Personer med funktionsnedsättning rapporterar att de förvärvsarbetar i mindre utsträckning än personer utan funktionsnedsättning och det är också en högre andel som uppger oro att förlora arbetet. De anger också i större utsträckning att de saknar kontantmarginal och har låg inkomst.
- Personer med funktionsnedsättning rapporterar också att de har ett lågt socialt deltagande, saknar praktiskt stöd, har utsatts för kränkande behandling och har blivit utsatta för våld eller hot om våld i större utsträckning än personer utan funktionsnedsättning.
- När det gäller levnadsvanor uppger personer med funktionsnedsättning i större utsträckning att de är stillasittande, att en större andel har övervikt eller fetma och att det finns fler dagligrökare jämfört med de som inte har funktionsnedsättning.
- Personer med funktionsnedsättning rapporterar dessutom att de har dålig hälsa i betydligt högre utsträckning jämfört med övrig befolkning och detta gäller även för nedsatt psykisk hälsa.
- Symtom på ohälsa såsom värk i kroppen, trötthet, stress och ångslan, oro och ångest anges i större utsträckning bland personer med funktionsnedsättning.

Dessa resultat visar att den sämre hälsan hos personer med funktionsnedsättning skulle kunna förbättras genom samhällsliga insatser såsom att förbättra ekonomiska villkor genom till exempel att skapa bättre förutsättningar för ökad deltagande på arbetsmarknaden, främja tillgänglighet och stöd för fysisk aktivitet och socialt deltagande samt genom förebyggande arbete mot kränkande bemötande.

MFD har på regeringens uppdrag utarbetat ett förslag till utformning av en ny strategi för funktionshinderspolitiken. I sin rapport 2016 lämnar MFD (se bilaga 1) förslag som ska göra funktionshinderspolitiken mer effektiv, skapa

långsiktighet och innebära högre grad av tydlighet än tidigare. Förslagen är beroende av många aktörer på olika nivåer, såsom statliga myndigheter, landsting/regioner, kommuner, privata aktörer och det civila samhället. Funktionshinderspolitiken ska därför ses som en politik som riktar sig mot hela samhället.

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning

År 1993 antogs FN:s standardregler för personer med funktionsnedsättning. Dessa regler var inte juridiskt bindande, men de principiella ståndpunkterna i dokumentet har legat till grund för den nationella handikappolitiken i Sverige.

År 2000 antog FN en resolution där det slogs fast att standardreglerna är den måttstock som ska användas för att uppnå mänskliga rättigheter. År 2006 antogs konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Konventionen är, till skillnad från standardreglerna, ett juridiskt bindande dokument. Sverige undertecknade konventionen och ett frivilligt protokoll år 2007 och antog konventionen genom riksdagsbeslut år 2008. Det fakultativa (frivilliga) protokollet ger enskilda individer rätt att klaga till FN:s övervakningskommitté om personen anser att hans eller hennes rättigheter har kränkts. Konventionen är ett sätt att reglera förhållandet mellan individen och den politiska makten. För Sveriges del innebär det att den politiska makten har ett ansvar att respektera, skydda och främja rättigheter för personer med funktionsnedsättning. För Sverige trädde konventionen och det fakultativa protokollet i kraft den 14:e januari 2009.

FN-konventionen

1. Identifierar och förtydligar de mänskliga rättigheterna för personer med funktionsnedsättning.
2. Gör att var och en kan se vilka rättigheter som finns.
3. Läger fast samhällets ansvar för att mänskliga rättigheter ska förverkligas för människor med funktionsnedsättning.
4. Ger handikapprörelsen rätt att vara delaktig i beslutsfattande som rör människor med funktionsnedsättning.

Innehållet i konventionen är uppdelat i:

- Förord.
- Artiklarna 1-4 grundläggande principer.

- Artiklarna 5-30 rättighetsartiklar.
- Artiklarna 31-50 procedurer kring genomförande, uppföljning och övervakning av konventionen.

Förord och grundläggande principer i konventionen

I förord och artikel 1 slås fast att syftet med konventionen är att se till att människor med funktionsnedsättning får full och lika tillgång till mänskliga rättigheter. Konventionen anger således inte några nya rättigheter utan tydliggör vad redan befintliga rättigheter innebär i förhållande till människor med funktionsnedsättning.

I artikel 1, punkt 2, beskrivs också vilka konventionen omfattar:

”Personer med funktionsnedsättning innefattar bland annat personer med varaktiga fysiska, psykiska, intellektuella eller sensoriska funktionsnedsättningar, vilka i samspel med olika hinder kan motverka deras fulla och verkliga deltagande i samhället på samma villkor som andra.”

Artikel 3 slår fast principerna för hur människor med funktionsnedsättning ska kunna delta fullt ut i samhället. I artikeln beskrivs åtta grundläggande principer:

1. Respekt för människors lika värde och självständighet, deras oberoende och frihet att göra egna val.
2. Icke-diskriminering.
3. Full delaktighet i samhället.
4. Respekten för olikheter och accepterandet av att människor med funktionsnedsättning är en del av människans mångfald och natur.
5. Lika möjligheter.
6. Tillgänglighet.
7. Jämställdhet mellan män och kvinnor.
8. Respekt för utvecklingen av förmågorna hos barn med funktionsnedsättning och respekt för barnens rätt att bevara sin identitet.

Artikel 4 ”Allmänna åtaganden” handlar om att respektera, skydda och främja rättigheterna. I artikel 4, punkt 3, slås fast att människor med funktionsnedsättning har rätt att påverka utvecklingen av viktiga frågor som berör dem. Samhället ska samarbeta med handikapprörelsen.

Rättighetsartiklarna

Rättighetsartiklarna går metodiskt igenom olika områden, bland annat hälsa, utbildning, familjeliv, habilitering och rehabilitering, arbete, rättsligt skydd, sport och fritid.

Procedurregler

Artiklarna inom denna del av konventionen handlar om hur tillämpning och övervakning av konventionen ska gå till i varje land och i FN, staternas rapportering till FN:s övervakningsorgan, samarbete mellan staterna m.m. I Artikel 33 beskrivs nationellt genomförande och övervakning. Varje stat som antagit konventionen ska inrätta en samordningsfunktion på regeringsnivå för frågor som rör förverkligandet av konventionen inom olika sektorer och på olika plan. Det ska också finnas ett oberoende nationellt organ som ska övervaka genomförandet och efterlevnaden av konventionen. Artikel 34 handlar om den kommitté som övervakar hur rättigheterna i konventionen följs. Två år efter att ett land har ratificerat konventionen ska en rapport lämnas till kommittén och därefter vart fjärde år.

Det frivilliga protokollet

Vid sidan av konventionen finns det frivilliga protokollet som Sverige ratificerade i mars 2016. Protokollet ger enskild eller funktionshindersorganisation möjlighet att klaga till övervakningskommittén om någon anser att hans eller hennes rättigheter i konventionen är kränkta. Först måste dock "alla inhemska rättsmedel vara uttömda". Fallet måste ha prövats i alla rättsliga instanser som till exempel i länsrätt, kammarrätt och regeringsrätt. Först därefter går det att föra ett ärende vidare till övervakningskommittén.

Adressen till övervakningskommittén är:

United Nations Department for Economic and Social Affairs (DESA), Two United Nations Plaza, DC2-1372, New York, NY 10017, USA

Fax: +1 212 963 0111, E-post: enable@un.org

Nationellt går det att få hjälp i dessa ärenden hos:

Lika Unika, Box 8117, 104 20 Stockholm. Tel: 070-768 28 78, E-post: info@likaunika.org

Regeringsbeslut om att bristande tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning ska omfattas av svensk diskrimineringslagstiftning

Den 14 juni 2012 beslutade riksdagen att bristande tillgänglighet ska omfattas av diskrimineringslagstiftningen.

Den 24 juni 2014 fattade riksdagen beslut om ändringar i diskrimineringslagen gällande bristande tillgänglighet för funktionshindrade. Småföretag med mindre än 10 anställda undantas dock när det gäller varor och tjänster. Lagändringen trädde ikraft den 1 januari 2015.

Bristande tillgänglighet är enligt DO när en person med en funktionsnedsättning missgynnas genom att en verksamhet inte vidtar skäligen tillgänglighetsåtgärder för att den personen ska komma i en jämförbar situation med personer utan denna funktionsnedsättning.

Ny plan- och bygglag

En ny plan- och bygglag trädde i kraft 2011-05-02. En viktig förändring är att de flesta tillgänglighetsfrågor tas upp i bygglovsskedet och inte som tidigare i det tekniska samrådet när bygglovet redan hade beviljats. Denna förändring innebär att bygglovhandläggaren ska se till att tillgängligheten för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga uppfylls i de ritningar och eventuella beskrivningar som inkommer. En del tillgänglighetsfrågor kommer också att tas upp senare i det tekniska samrådet, sådant som inte går att läsa på bygglovsritningar som till exempel tröskelhöjder, kontrastmarkeringar med mera.

En ny byggproduktförordning, CPR, antogs av EU den 24 april 2012. Den ersatte det mer oprecisa byggproduktdirektivet (CPD). Förändringen från förordning till direktiv medför att det blir direkt gällande och ska införlivas i nationell lagstiftning, vilket påverkar PBL med vissa ändringar gällande från den 1 juli 2013. Kraven på byggprodukter som ingår i byggnadsverk har skärpts så att produkterna bl. a. i högre utsträckning anpassas till personer med funktionsnedsättning.

För att plan- och byggbestämmelserna ska bli mer lättillgängliga har en tillgänglighetshandbok tagits fram. Den innehåller en utförlig beskrivning av bestämmelserna och ska vara ett hjälpmedel för alla förvaltningar. Målet är att skapa ett Tyresö tillgängligt för alla. Handboken antogs av kommunfullmäktige 2012-11-15.

EU:s handikappstrategi 2010-2020: Nya åtgärder för ett hinderfritt samhälle

I strategins inledning sägs att EU och dess medlemsstater har ett tydligt uppdrag att förbättra den sociala och ekonomiska situationen för människor med funktionsnedsättning. Kommissionen har fastställt åtta huvudsakliga insatsområden:

1. Tillgänglighet:

Skapa tillgänglighet till varor, tjänster (även offentliga tjänster) och hjälpmedel.

2. Delaktighet:

Skapa full delaktighet i samhället genom att:

- Se till att de kan utnyttja de möjligheter som unionsmedborgarskapet innebär.
- Undanröja administrativa hinder och negativa attityder till full delaktighet på lika villkor.
- Tillhandahålla ändamålsenliga tjänster i närområdet, bl. a. tillgång till personlig assistans.

3. Lika rättigheter och likabehandling:

Undanröja diskriminering på grund av funktionsnedsättning.

4. Sysselsättning:

Se till att fler människor med funktionsnedsättning får möjlighet att försörja sig på den öppna arbetsmarknaden.

5. Utbildning:

Främja utbildning och livslångt lärande för elever och studerande med funktionsnedsättning.

6. Socialt skydd:

Verka för rimliga levnadsvillkor för människor med funktionsnedsättning.

7. Hälsa:

Främja lika tillgång till hälso- och sjukvård för personer med funktionsnedsättning.

8. Utrikespolitik:

Främja rättigheter för personer med funktionsnedsättning i EU:s utrikespolitik.

Genomförandet av strategin ska ske genom

- Att öka kunskapen om funktionshinderfrågor i samhället och se till att personer med funktionsnedsättning vet vilka rättigheter de har och hur de kan nyttja dem.
- Att nyttja EU:s finansieringsinstrument på bästa sätt för att skapa bättre tillgänglighet och ickediskriminering samt ge ökad synlighet för de finansieringsmöjligheter som finns i programmet.

Europarådet

Europarådet är en mellanstatlig europeisk samarbetsorganisation med 47 medlemsstater

som bildades 1949. Organisationen arbetar i huvudsak med att främja demokrati, mänskliga rättigheter och rättsstatsutveckling.

Medlemsstaterna, bl a Sverige; har uttalat att de ska rätta sig efter rådets resolutioner.

Europarådet har också i sin resolution 1815 (2011) bl a uttalat varningar för användning av mobiltelefoner och trådlösa nätverk i skolor och rekommenderat strålningsgränser för att minska hälsopåverkan samt påtalat det viktiga i att man använder försiktighetsprincipen. Europarådet framhåller att det kan leda till utomordentligt höga kostnader i framtiden att avstå från denna princip (se Bilaga 2).

TILLGÄNGLIGHETSPLANEN

Målet med tillgänglighetsplanen är att skapa ett tillgängligt samhälle med likvärdiga förutsättningar för alla. Planen ansluter därmed till rättighetsartiklarna i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Planens utformning

Planen omfattar följande områden:

1. Kommunal planering och rollen för Kommunala funktionshinderrådet.
2. Bemötande
3. Tillgänglig information och kommunikation
4. Tillgänglighet i den fysiska miljön
5. Omsorg och social service
6. Kultur och fritid
7. Utbildning
8. Arbete

Inom varje område anges de rättighetsartiklar i FN-konventionen som är relaterade till området. Därefter ges en kortare beskrivning vad som åstadkommit inom området de senaste åren följt av åtaganden för år 2017. För de åtaganden som finansieras genom medel från tillgänglighetsplanen finns en sammanställning i slutet av planen följt av en bilaga med utförligare beskrivning.

Målgrupp

Målgrupp för planen är personer med funktionsnedsättning, men planen är även avsedd att vara till hjälp för politiker och anställda i kommunen.

Uppföljning

Uppföljning av planen ska ske årsvis där resultatet av de särskilda åtagandena redovisas. Redovisningen kan också innefatta förändringar som skett inom respektive område.

1. KOMMUNAL PLANERING OCH KOMMUNALA FUNKTIONSHINDERSRÅDET (KFR)

”I utformande och genomförande av lagstiftning och riktlinjer för att genomföra denna konvention och i andra beslutsfattande processer angående frågor som berör personer med funktionsnedsättning ska konventionsstaterna nära samråda med och aktivt involvera personer med funktionsnedsättning, däribland barn med funktionsnedsättning, genom de organisationer som företräder dem.”

Artikel 4, punkt 3, FN-konventionen

Utdrag ur arbetsordning för Kommunala funktionshinderrådet, KFR:

1§ Kommunala funktionshinderrådet, KFR: (nedan kallat rådet) är ett organ för samråd och ömsesidig information mellan organisationer för personer med funktionsnedsättningar (nedan kallade organisationer) å ena sidan och kommunens styrelser och nämnder å den andra sidan. Rådet ska ta initiativ till förbättringar för personer med funktionsnedsättningar i alla åldrar.

2§ När kommunen har förslag till förändringar av samhällsinsatsernas utformning och organisation som berör personer med funktionsnedsättning, ska rådet informeras i ett tidigt skede och fortlöpande så att rådets synpunkter och förslag kan påverka ärendet.

3§ Rådet ska ges tillfälle att framföra synpunkter på den kommunala verksamhetens utformning och föreslå förändringar i frågor som har aktualitet för personer med funktionsnedsättning.

5§ Samtliga nämnder utser kontaktpersoner för samverkan med rådet. Kontaktpersonen ska erhålla protokoll och erforderlig muntlig information från rådet. Sekreteraren ansvarar för uppföljning av dessa ärenden.

Mål 1:

Kommunens styrelser och nämnder ska utveckla ett väl fungerande samarbete med KFR i enlighet med FN-konventionen och rådets arbetsordning.

1a. Kommunens styrelser och nämnder

Aktivitet 2018:

Kommunens nämnder ska tillse:

- Att rådet informeras i ett tidligt skede och fortlöpande när kommunen planerar förändringar av samhällsinsatsernas utformning som berör personer med funktionsnedsättning så att rådets synpunkter och förslag kan påverka ärendet.
- Att rådet både ska ges tillfälle att framföra synpunkter på den kommunala verksamhetens utformning och föreslå förändringar som har aktualitet för personer med funktionsnedsättning.
- Att samtliga styrelser och nämnder utser kontaktpersoner för samverkan med rådet.
- Att socialnämndens ordförande deltar i ett rådsmöte en gång per termin för att informera rådet om aktuell verksamhetsplanering inom sitt område.

Kostnad och Ansvar: Inom ordinarie budgetramar. Kommunens nämnder

Enligt rådets arbetsordning ska KFR fullgöra flera olika roller genom att informeras och lämna synpunkter på verksamheternas utformning såväl som att föreslå förändringar av verksamheternas utformning som berör personer med funktionsnedsättning. År 2011 inrättades arbetsgrupper med kontaktpersoner från förvaltningarna. Arbetsgrupperna möjliggör ett bättre samarbete med kommunens förvaltningar.

1b. Utbildning och information om FN:s konvention om mänskliga rättigheter.

Repetitionskurs föreslås genomföras 2019.

1c. Samordnande och stödjande funktion för KFR

Funktionshinderrådet anser att en tjänsteman (tillgänglighetssekreterare) med samordnande och stödjande funktion är nödvändig utöver den nuvarande sekreteraren för att rådet ska kunna fungera enligt arbetsordningen. Se bilaga 3.

Aktivitet 2018: Anställning av tjänsteman med uppgiften att vara samordnande, stödjande och pådrivande i Kommunala rådet för funktionshinderfrågor.

Ansvar: Kommunstyrelsen

2. BEMÖTANDE

”Konventionsstaterna åtar sig att vidta omedelbara, effektiva och ändamålsenliga åtgärder

- a. för att höja medvetandet i hela samhället, däribland på familjenivå, om personer med funktionsnedsättning och för att främja respekten för deras rättigheter och värdighet,
- b. för att bekämpa stereotypa uppfattningar, fördomar och skadliga sedvänjor med avseende på personer med funktionsnedsättning, däribland sådana som grundas på kön och ålder, inom alla livets områden, samt för att höja medvetandet om kapaciteten hos och bidrag från personer med funktionsnedsättning.”

Artikel 8 i FN-konventionen

Mål 2:

Kommunens styrelser och nämnder ska aktivt arbeta för att medvetandegöra situationen för personer med funktionsnedsättning. Därigenom påskyndas en integration som medför att alla kan ta del av samhällets service och utbud på lika villkor. I gengäld kan erfarenheter och kunskaper återförmedlas från ett funktionshinderperspektiv.

Därigenom blir samhället mer tillgängligt och danande för uppväxande generationer oavsett specifika funktionshinder.

I fråga om bemötande har tidigare åtaganden i tillgänglighetsplanen resulterat i framtagandet av en enkel skrift om bemötande av personer med funktionsnedsättning, ”Jämlika möten”, som finns under rubriken ”handböcker och styrdokument” på kommunens intranät.

2a. Bemötande

Förnyad utbildning planeras till 2018

3. TILLGÄNGLIG INFORMATION OCH KOMMUNIKATION

”För att göra det möjligt för personer med funktionsnedsättning att leva oberoende och fullt ut delta på livets alla områden, ska konventionsstaterna vidta ändamålsenliga åtgärder för att säkerställa att personer med funktionsnedsättning får tillgång på lika villkor som andra till information och kommunikation, innefattande informations- och kommunikationsteknik (IT) ”

Över en miljon människor i Sverige befinner sig idag i ett digitalt utanförskap (Svenska stadsnät-föreningen, oktober 2016, www.ssnf.org)

Artikel 9 i FN-konventionen

Mål 3:

Kommunen ska:

- **Säkerställa att personer med funktionsnedsättning ges samma möjligheter som andra att tillgodogöra sig information från kommunen.**
- **Erbjuda möjligheter till att enkelt kommunicera med tjänstemän och övriga företrädare för kommunen.**
- **Stimulera och stödja verksamheter som syftar till att använda IT-baserade hjälpmedel.**
- **Stödja och stimulera verksamheter som syftar till att höja kompetensen inom IT-området, speciellt hos personal vid särskilda boenden, daglig verksamhet och inom skolan för att de i sin tur ska kunna stödja boendes, brukares och elevers möjlighet att informera sig om samhället, skaffa och vidmakthålla ett kontaktnät och därmed förhöja värdet på den dagliga tillvaron.**
- **För personer som inte kan eller vill lära sig att använda datorhjälpmedel ska kommunen stå till tjänst med muntlig eller skriftlig information.**

Flera åtgärder har vidtagits de senaste åren för att förbättra tillgängligheten till kommunens webb-plats. Sammanställningen ”Tillgänglig information och kommunikation” finns under rubriken ”handböcker och styrdokument” på intranätet. Informationen förutsätts finnas tillgänglig för allmänheten också.

Då kommunens vuxenundervisning är en rättighet för alla medborgare måste personer med kognitiva funktionsnedsättningar ha rätt att tillgodose sina

behov för att kunna leva upp till samhällets krav för att "ta del av samhällets service och utbud inom alla områden". Idag och i framtiden krävs att alla har tillgång till och kan använda digitala kommunikationsmedel. Såväl den fysiska tillgängligheten som tillgången till pedagogisk kompetens måste förbättras för att kommunen ska leva upp till de föreskrifter, som FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättningar stadgat.

3a. Anpassad datorträning

Anpassad datorträning för personer med kognitiva funktionsnedsättningar, medfödda eller uppkomna efter skallskada, stroke eller liknande orsak, som fått försämrad läs- och skrivförmåga, nedsatt kommunikationsförmåga samt försämrat minne. Målet är att datorträningen ska integreras i den ordinarie verksamheten inom t ex Lärvox. Mer detaljerad information finns i en informationsbroschyr, som kommer att finnas tillgänglig på vårdcentraler, i biblioteket och kommuninformationen.

Den föreslagna ekonomiska ramen för 2017 är en viktig delfinansiering i verksamheten, som kan väntas växa när den blir känd bland kommunens funktionshindrade. C3L kommer då troligen att behöva bistå med mer lärarkapacitet med lämplig kompetens.

Aktivitet 2018: Schemalagd datorträning individuellt eller i grupp för personer med kognitiv funktionsnedsättning.

Kostnad och Ansvar: 75000 kr från tillgänglighetsplanen. Rektor C3L och KFR
Det förutsätts att större delen av kostnaden ingår i C3L budget

3b. Breddad målgrupp för kommunal information

Taltidningen, med aktuell information från kommunen, kommer en gång i månaden till personer med synnedsättning, men målgruppen kan breddas genom att denna information även finns som lätt-läst och på teckenspråk på kommunens webb-plats. Detta kan ske genom externa resurser som Centrum för Lättläst och SDR tecken.

Tjänsten "Teletal" erbjuder telefonstöd vid tal-, röst- och språksvårigheter då ena eller båda parter har behov av stöd för att genomföra samtalet. Teletal är en kostnadsfri tjänst som nås på tel: 020-22 11 44. Tjänsten har öppet mån-fre 8-20 och lör-sön 12-16. Information om Teletal bör föras in på kommunens hemsida.

Aktivitet 2018: Kostnaden och behovet av arbetsinsats för informationsenheten för att även förmedla kommuninformationen som lätt-läst och genom teckenspråk förutsätts ha blivit utredda. Lättläst och Read speaker har tillkommit och teckenspråk förutsätts vara under införande.

Kostnad och Ansvar: Inom ordinarie budgetramar. Arbetsgruppen Tillgänglig information och informationsenheten.

4. TILLGÄNGLIGHET TILL DEN FYSISKA MILJÖN

”För att göra det möjligt för personer med funktionsnedsättning att leva oberoende och fullt ut delta på livets alla områden, ska konventionsstaterna vidta ändamålsenliga åtgärder för att säkerställa att personer med funktionsnedsättning får tillgång på lika villkor till den fysiska miljön. Dessa åtgärder, som ska innefatta:

- Identifiering och undanröjande av hinder och barriärer mot tillgänglighet, ska bland annat gälla
- Byggnader, vägar, transportmedel och andra inom- och utomhusanläggningar, däribland skolor, bostäder, vårdinrättningar och arbetsplatser.

Konventionsstaterna ska även vidta ändamålsenliga åtgärder för att:

- Utveckla, utfärda och övervaka tillämpning av miniminormer och riktlinjer för tillgänglighet till anläggningar och service som är öppna för eller erbjuds allmänheten.
- Säkerställa att enskilda enheter som erbjuder anläggningar och service dit allmänheten har tillträde beaktar alla aspekter av tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning.
- Utrusta byggnader och andra anläggningar dit allmänheten äger tillträde med anvisningar i punktskrift och i lättläst och lättbegriplig form.”

Artikel 9 i FN-konventionen

Mål 4:

Den fysiska miljön ska vara tillgänglig. Det innebär att bostäder, lokaler och utemiljöer ska kunna användas av alla.

Framsteg har gjorts under 2000-talet för att kommunen ska bli mer tillgänglig för personer med funktionsnedsättning. Kommunens lokaler har förbättrats utom för elöverkänsliga personer. Deras fysiska miljö har blivit sämre. Det största behovet finns inom barn och utbildningsförvaltningens lokalbestånd. Barn- och utbildningsförvaltningen avsatte 2007 - 2010 medel för att åtgärda enkelt avhjälpbara hinder i kommunens skolor och förskolor.

En åtgärdsplan för kommunens utemiljö togs fram år 2008 som visade att kostnaden för att åtgärda enkelt avhjälpbara hinder uppgick till drygt 30 miljoner, där förbättrad belysning stod för nästan hälften av

åtgärdskostnaderna. Under åren 2011 – 2015 har ett antal busshållplatser och övergångsställen i centrala Bollmora fått en förbättrad tillgänglighet.

I lekparkerna i Tyresö centrum och i Fornuddsparken har tillgängligheten tillgodosetts på ett bra sätt.

I kommunens arbete med detaljplaner och i bygglovshanteringen finns kommunens tillgänglighetshandbok som vägledning. Ny lag försvårar tillämpningen av handboken i de delar där högre krav ställs än de som statliga myndigheter kräver.

4a. Uppföljning av tillgänglighetsinventeringen av kommunens lokaler från 2002

Åtgärder har genomförts löpande för att förbättra tillgängligheten till kommunens lokaler och vid om- eller nybyggnad har anvisningarna i Tillgänglighetshandboken följts. Uppföljning av vilka åtgärder som kvarstår görs löpande. Åtgärder för att förbättra miljön för elöverkänsliga personer återstår.

Aktivitet 2018: Uppföljning av tillgänglighetsinventeringen från 2002 redovisas.

Kostnad och Ansvar: Fastighetsenheten.

4b. Tillgänglighetsförbättringar av busshållplatser

Tillgänglighetsförbättringar i kommunens gatumiljö.

Aktivitet 2018: Tillgänglighetsförbättringar av busshållplatser och övergångsställen.

Kostnad och Ansvar: Kostnad beror av statsbidrag. Miljö- och trafikenheten/Gatu- och parkenheten.

4c. Samverkan mellan KFR och Pensionärsrådet, KPR

Aktivitet: De båda råden kommer att samverka för att gemensamt ta fram en prioritering av platser i kommunen som behöver utrustas med parkbänkar. En ytterligare uppgift kommer att vara att gemensamt lägga fram ett förslag till kommunstyrelsen om förbättringar till kommunens rekreatiomsområden.

Kostnad och Ansvar: Arvodering till deltagare i arbetsgrupp från de båda råden. KFR och KPR.

4d. Halvdagsutbildning om störande ljud och samtalsvänliga miljöer

Hörselskadades riksförbund har tagit fram en informativ rapport "Kakofonien – en rapport om störande ljud och samtalsvänliga miljöer". I rapporten beskrivs störande ljud i arbetslokaler, skolor och i offentlig miljö och ger åtgärdsförslag på hur ljudmiljön kan förbättras. Utbildningen kan lämpligen riktas till politiker, tjänstemän samt till KFR och Pensionärsrådet.

Kostnad och Ansvar: KFR arbetsgrupp Fysisk tillgänglighet. Kursen genomförs 2018.

4e. Anpassning av den fysiska miljön för personer med elöverkänslighet

För en grupp människor som har en ökad känslighet för radiofrekvent och lågfrekvent strålning utgör många offentliga miljöer ett problem. Även flimrande belysning kan vara ett problem.

Relativt enkla åtgärder, som avskärmning av strålningen eller neddragning av sändareffekter minskar de negativa reaktionerna för den som är elkänslig.

Aktivitet 2018: Fortsatta mätningar i den offentliga inomhusmiljön och utredning av vilka anpassningsåtgärder som är mest kostnadseffektiva samt prov med dämpmaterial.

Kostnad och Ansvar: 50 000 kr. KFR:s arbetsgrupp i samverkan med fastighetsenheten.

4 f. Användning av mobiltelefoner och trådlösa nätverk i skolor.

Oroande signaler från miljö- och hälsovårdsorganisationer om faran med användning av mobiltelefoner och trådlösa nätverk i skolor kommer allt tätare. Det finns starka skäl till att införa restriktioner i skolor och förskolor.

Europaparlamentet och Europarådet m fl organisationer och en stor del av läkarkåren instämmer i detta. I en motion till Riksdagen 2016 har Emanuel Öz (S) gjort en utmärkt sammanfattning av en stor mängd dokumentation som starkt talar för att barnen måste skyddas mot elektromagnetisk strålning genom att införa förbud för mobiltelefoner och trådlösa nätverk i skolor och förskolor. Det finns risk för både fysisk och psykisk ohälsa. Han säger att försiktighetsprincipen måste användas. En stark signal kommer från skolverket som säger att hög internetanvändning ger dålig läsförståelse. (Se vidare bilaga 2) Ett föredöme är Engelska skolan i Tyresö som redan infört rekommenderade restriktioner.

Ansvar: Konsult- och servicekontoret

4 g. Åtgärder för att förbättra tillgängligheten till offentliga lokaler för allergiska personer.

I en skolklass idag finns det i genomsnitt tre barn med astma, fyra med allergisnuva och två med födoämnesöverkänslighet. Antalet barn med läkardiagnosticerad astma har ökat med 50 procent sedan 2003 (från sex till nio procent). En rapport från Socialstyrelsen visar också att allergierna bland barn ökar (Allergi i förskola och skola, 2013).

Trots det saknar många skolor och förskolor ett generellt och förebyggande allergiarbete.

Fokus ligger ofta i stället på enskilda barn med svåra besvär och på lösningar som särbehandlar barnet. Socialstyrelsens rapport visar på en rad brister i skolor och förskolor när det gäller inomhusmiljö, utomhusmiljö, anpassning av mat och undervisning. Forskning har visat att inomhusluften i skolor påverkar bland annat sjukfrånvaro, prestationer och elevernas skolresultat.

Astma- och Allergiförbundet har tagit fram en allergirond. Den bidrar till en bättre arbetsmiljö och mindre sjukfrånvaro. Det leder till friskare barn och ökar kunskapen om allergi och astma. Den bör göras årligen i skolor och förskolor, gärna i samband med skyddsronder. Mer information finns på www.allergironden.se.

Aktivitet 2018: Uppföljning av allergironden.

Ansvar: Utbildningsförvaltningen och Fastighetsenheten

4 h.

Den tunga trafiken Gudöbroleden har ökat och det föreligger risk för hörselskador och störd nattsömn för de boende.

Aktivitet 2018: Bullerplank sätts upp utefter Gudöbroleden åtminstone där villor ligger nära leden.

Kostnad och ansvar: Miljö- och trafikenheten

5. OMSORG OCH SOCIAL SERVICE

"Alla personer med funktionsnedsättning har rätt till respekt för sin fysiska och psykiska integritet på lika villkor som andra."

Artikel 17 FN-konventionen

"Konventionsstaterna erkänner lika rätt för alla personer med funktionsnedsättning att leva i samhället med lika valmöjligheter som andra personer och ska vidta effektiva och ändamålsenliga åtgärder för att underlätta att personer med funktionsnedsättning fullt får denna rätt och deras fulla inkludering och deltagande i samhället, bland annat genom att säkerställa att:

- Personer med funktionsnedsättning har möjlighet att välja sin boställningsort och var och med vem de vill leva på lika villkor som andra och inte är tvungna att bo i särskilda boendeformer.
- Personer med funktionsnedsättning har tillgång till olika typer av samhällsservice både inom hemmet och i särskilt boende och till annan service, bl. a. sådant personligt stöd som är nödvändigt för att stödja boende och deltagande i samhället och för att förhindra isolering och avskildhet."

Artikel 19 FN-konventionen

"Konventionsstaterna ska vidta effektiva åtgärder för att säkerställa personlig rörlighet med största möjliga oberoende för personer med funktionsnedsättning bland annat genom att

- Underlätta personlig rörlighet för personer med funktionsnedsättning på det sätt och på den tid de själva väljer och till överkomlig kostnad.
- Underlätta tillgång för personer med funktionsnedsättning till hjälpmedel av kvalitet och andra former av assistans och annan personlig service, inklusive genom att göra dem åtkomliga till rimlig kostnad."

Artikel 20 FN-konventionen

Mål 5:

Kommunen ska säkerställa att personer med omfattande och varaktiga funktionshinder får möjlighet att leva som andra.

5a. Säkerställd samverkan enligt LSS § 15.7

Aktivitet 2018: Ansvarig förvaltningschef på socialförvaltningen och ansvariga politiker i socialnämnden ska regelbundet samråda, minst en gång per kvartal, med funktionshindersorganisationerna inom LSS området genom KFR:s arbetsgrupp för omsorg och social service.

Ansvar: Socialförvaltningen och KFR.

5b. Fritidsaktiviteter för boende i gruppboende enligt LSS

Personer med funktionsnedsättning har sämre ekonomi, motionerar mindre och tar mer sällan del av kulturutbudet. Bristande tillgänglighet gör att många exkluderas i samhället. Flera brukare rapporterar att de inte har möjlighet att komma ut på egna fritidsaktiviteter.

Aktivitet 2018: Alla boende i gruppboende enligt LSS ska kunna delta i minst en individuellt anpassad kultur- eller fritidsaktivitet varje vecka.

Kostnad och Ansvar: 75 000 kr från tillgänglighetsplanen, Socialförvaltningen i samverkan med KFR. Socialförvaltningen.

5c. Stöd till hälsofrämjande insatser för personer med funktionsnedsättning

Dålig hälsa är mer än tio gånger vanligare bland personer med funktionsnedsättning.

När det gäller levnadsvanor uppger personer med funktionsnedsättning i större utsträckning att de är stillasittande, att en större andel har övervikt eller fetma och att det finns fler dagligrökare jämfört med de som inte har funktionsnedsättning.

Aktivitet 2018: Hälsofrämjande insatser erbjuds personer med funktionsnedsättning

Kostnad och Ansvar: 50 000 kr från tillgänglighetsplanen, Socialförvaltningen i samverkan med KFR

5d. Stöd till anhöriga

Riksrevisionen presenterade 2014 en rapport där man granskat samhällets stöd till anhöriga omsorgsgivare. I rapporten lyfter man fram en lång rad brister och förbättringsområden. Slutsatsen är att många anhöriga tvingas ta ett större ansvar för en närståendes vård och omsorg än de vill och orkar på grund av brister i det offentliga utbudet. Samtidigt får anhöriga inte det stöd som de behöver för att kunna hantera sin situation.

Aktivitet 2018:

Kostnad och Ansvar: 30 000 kr från tillgänglighetsplanen, Socialförvaltningen i samverkan med KFR

6. KULTUR OCH FRITID

"Konventionsstaterna erkänner rätten för personer med funktionsnedsättning att på lika villkor som andra delta i kulturlivet och ska vidta alla ändamålsenliga åtgärder för att säkerställa att personer med funktionsnedsättning:

- Bereds tillgång till kulturella produkter i tillgänglig form.
- bereds tillträde till platser för kulturella föreställningar eller tjänster, såsom teatrar, museer, biografier, bibliotek och turistservice och så långt som möjligt till minnesmärken och platser av nationell kulturell betydelse."

"Konventionsstaterna ska vidta ändamålsenliga åtgärder för att personer med funktionsnedsättning ska få möjlighet att utveckla och använda sin kreativa, artistiska och intellektuella förmåga, inte endast i eget intresse utan även för samhällets berikande."

"Personer med funktionsnedsättning ska ha rätt, på lika villkor som andra, till erkännande av och stöd för sin särskilda kulturella och språkliga identitet, däribland teckenspråk och dövas kultur."

"För att göra det möjligt för personer med funktionsnedsättning att på lika villkor som andra delta i rekreations- och fritidsverksamhet och idrott, ska konventionsstaterna vidta ändamålsenliga åtgärder för att

- Uppmuntra och främja deltagande i största möjliga utsträckning av personer med funktionsnedsättning i allmänt tillgänglig idrottslig verksamhet på alla nivåer.
- Säkerställa att personer med funktionsnedsättning har möjlighet att organisera, utveckla och delta i idrott och rekreation som är särskilt anpassade för personer med funktionsnedsättning och i detta syfte uppmuntra erbjudande av ändamålsenlig instruktion, utbildning och resurser på lika villkor som andra.
- Säkerställa att personer med funktionsnedsättning har tillgång till service av personer och organ som ägnar sig åt att organisera rekreationsverksamhet, turism, fritidsverksamhet och idrott."

Artikel 30 FN-konventionen

Mål 6:

Kommunen ska göra det möjligt för personer med funktionsnedsättning att delta i kultur- och fritidsverksamhet för att utveckla inneboende intressen och förmågor.

6a. Fortsatt utveckling av fritidsaktiviteter för barn- och ungdomar med funktionsnedsättning

Vid Utvecklingsförvaltningen finns sedan några år en halvtidstjänst med inriktning att tillskapa fritidsaktiviteter för barn- och ungdomar med funktionsnedsättning. I tjänsten ingår att samverka med det lokala föreningslivet, framställa informationsmaterial, samverka med andra kommunala verksamheter som Kulturskolan, delta i kommunövergripande aktiviteter som en årlig fritidsmässa som vänder sig till målgruppen, genomföra behovsinventeringar m.m.

Aktivitet 2018: Fortsatt utveckling av fritidsaktiviteter

Kostnad och Ansvar: 185 000 kr från Utvecklingsförvaltningen. Se bilaga 5

6b. Teckentolkning av ett antal kulturaktiviteter

Aktivitet 2018: Ett antal utvalda kulturaktiviteter teckentolkas för att döva personer ska kunna delta.

Kostnad: 50 000 kr från tillgänglighetsplanen

Ansvar: Utvecklingsförvaltningen i samverkan med KFR

6c. Naturguidningar som även passar personer med funktionsnedsättning

För att stärka intresset och möjligheten till naturupplevelser för personer med funktionsnedsättning har också en verksamhet med naturguidningar kommit igång. Naturguidningarna vänder sig till bl. a. sarskolan, KomAn-projektets mobiliseringsgrupper och de lokala funktionshinderföreningarna. Även den fysiska tillgängligheten till naturområden har förbättrats genom åtgärder vid Dyviks lövängar och Kolardammarna.

Aktivitet 2018: Naturguidningar för personer med funktionsnedsättning genom kontakter med skolan och de lokala funktionshinderföreningarna.

Kostnad och Ansvar: 50 000 kr. Miljö- och trafiknheten.

6d. Framtagande av naturguide för Tyresö kommun

Kommunen avser att ansöka om medel från Länsstyrelsen för att ta fram en guide till kommunens naturområden. Guiden ska även innehålla information om tillgängligheten till områdena.

Aktivitet 2018: Delfinansiering av naturguide som utförligt beskriver tillgängligheten till naturområden i kommunen.

Kostnad: 50 000 kr.

Ansvar: Kommunekologen

6e. Förbättring av tillgängligheten till simhallen för funktionshindrade

Ett problem är att omklädningsrummet är för litet och är avsett för både herrar och damer och samtidigt är ett genomgångsrum. Stora bassängen är svårtillgänglig. Badtider och badavgifter för personer med funktionsnedsättning behöver anpassas.

Aktivitet 2018: Erforderliga förbättringar börjar genomföras

Ansvar: Utvecklingsförvaltningen/Fritidsavdelningen

7. UTBILDNING

”Konventionsstaterna erkänner rätten till utbildning för personer med funktionsnedsättning. För att förverkliga denna rätt utan diskriminering och på lika villkor ska konventionsstaterna säkerställa ett sammanhållet utbildningssystem på alla nivåer och livslångt lärande inriktat på:

- Full utveckling av den mänskliga potentialen och känslan för värdighet och egenvärde samt förstärkning av rättigheterna, de grundläggande friheterna och den mänskliga mångfalden.
- Utveckling av personlighet, begåvning och kreativitet hos personer med funktionsnedsättning samt av deras mentala och fysiska färdigheter till deras fulla möjligheter, samt
- Att göra det möjligt för personer med funktionsnedsättning att effektivt delta i ett fritt samhälle.” För att förverkliga denna rätt ska konventionsstaterna säkerställa att:
  - Personer med funktionsnedsättning inte utestängs från det allmänna utbildningssystemet på grund av funktionsnedsättning och att barn med funktionsnedsättning inte utestängs från kostnadsfri obligatorisk grundutbildning eller från undervisning som följer efter grundutbildning, på grund av funktionsnedsättning.
  - Personer med funktionsnedsättning, på lika villkor som andra, får tillgång till inkluderande och kostnadsfri grundutbildning av kvalitet och till undervisning som följer på grundutbildning på sina hemorter.
  - Skälig anpassning erbjuds utifrån personliga behov.”

Artikel 24 FN konventionen

Mål 7:

Kommunen ska säkerställa att alla elever ges bästa möjliga förutsättning för lärande och utveckling. Andelen elever med funktionsnedsättning, oavsett om de läser enligt grundsärskolan eller är integrerade i grundskolan, ska ges möjlighet att uppnå godkända betyg i svenska, engelska och matematik till minst 90 procent.

I Barn- och utbildningsnämndens nämndplan sägs att alla elever i skolan ska få den stimulans som krävs för att utvecklas och att elever som behöver extra ska få detta på ett tidigt stadium. En ny skollag tillämpas från halvårsskiftet 2011. Den nya lagen innebär bland annat att kravet på kommunal skollag och kvalitetsredovisning slopas. I stället finns krav på dokumenterat systematiskt kvalitetsarbete på enhets- och huvudmannanivå. Rektors roll och mandat

stärks, liksom möjligheten för vårdnadshavare att överklaga vissa beslut som rör elever.

I den nya skollagen stärks elevhälsans roll. Bland annat slås det fast att alla elever ska ha tillgång till skolläkare, skolsköterska, kurator och psykolog.

Under perioden 2010-2013 har projektet "En skola för var och en" pågått. Ett mål för projektet var att verka för ett inkluderande synsätt genom att se över vilka elever i kommunens särskilda undervisningsgrupper som kan inkluderas i vanlig klass. Samtidigt med denna förändring sker en satsning på elevernas kompetens genom nätverk mellan lärare som redan har ett inkluderande arbetssätt och lärare som ska tillägna sig detta arbetssätt.

I och med den nya skollagen byter den obligatoriska särskolan namn till grundsärskolan med nya kursplaner. Elever med autism ska inte längre tillhöra grundsärskolan om de inte också har en utvecklingsstörning. Detta innebär ett ökat krav på grundskolan, som måste erbjuda dessa elever adekvat stöd inom sin verksamhet.

7a. Arbetsgruppen Utbildning

Aktivitet 2018: Inom arbetsgruppen Utbildning ska nya vägar prövas för att få kontakt med befattningshavare inom skolan. Likaså behöver information ske till förvaltningen att arbetsgruppen och rådet är remissinstans i viktiga förändringsfrågor inom skolan i linje med den av kommunstyrelsen fastställda arbetsordningen.

Arbetsgruppen önskar således träffa utbildningsförvaltningen en gång per halvår, samt få tillgång till de olika skolenheternas utvecklingsplaner, för information om vilka insatser som görs i kommunens skolor, för barn och ungdomar i behov av särskilt stöd.

Kostnad och Ansvar: Ingen särskild kostnad. Utbildningsförvaltningen och KFR.

7b. Utbildningsstöd för lärare

Aktivitet 2018: Särskilt anpassad utbildning till lärare för barn med autism.

Kostnad: 40 000 kr från tillgänglighetsplanen

Ansvar: Utbildningsförvaltningen

8. ARBETE

”Konventionsstaterna erkänner rätten till arbete för personer med funktionsnedsättning på lika villkor som för andra. Det innefattar rätten att kunna förtjäna sitt uppehälle genom fritt valt eller antaget arbete på arbetsmarknaden och i en arbetsmiljö som är öppen, som främjar integration och är tillgänglig för personer med funktionsnedsättning. Konventionsstaterna ska skydda och främja förverkligandet av rätten till arbete, däribland för personer med förvärvad funktionsnedsättning under anställning, genom att vidta ändamålsenliga åtgärder, däribland lagstiftning.”

Artikel 27 FN-konventionen

Mål 8:

Kommunen ska Tillsammans med myndigheter och institutioner skapa förutsättningar till arbete och inkomst eller daglig verksamhet för personer med funktionsnedsättning.

Arbete eller meningsfull sysselsättning är en av de viktigaste faktorerna för att kunna vara delaktig i samhället.

Ungdomar med funktionsnedsättning har särskilt svårt att komma in på arbetsmarknaden och Tyresö kommun har en särskilt viktig funktion som arbetsgivare att inom ramen för vuxenutbildningen tillhandahålla yrkesutbildningar som är tillgängliga för personer med funktionsnedsättning

8a. Feriejobb

Aktivitet 2017: Minst 5 ungdomar med funktionsnedsättning ska få ta del av kommunens sommarjobb för ungdomar.

Kostnad och Ansvar: 50 000 kr Utvecklingsförvaltningen

Sammanlagda kostnader för KFR, Mål 1 – 8, aktiviteter år 2018

	Verksamhet	Belopp (kr)	Sida
1b	Utbildning och information om FN:s konvention om mänskliga rättigheter planeras till 2019. Ingen kostnad för 2018	0	16
3a	Anpassad datorträning	75000	19
4e	Anpassning av den fysiska miljön för personer med elöverkänslighet	50000	22
5b	Fritidsaktiviteter för boende i gruppboende enligt LSS	75000	25
5c.	Stöd till Hälsöfrämjande insatser för personer med funktionsnedsättning	50000	25
5d.	Stöd till anhöriga	30000	25
6b	Teckentolkning av kulturaktiviteter	50000	27
6c	Naturguidningar som även passar personer med funktionsnedsättning	50000	27
6d	Framtagande av naturguide för Tyresö kommun	50000	27
7b	Utbildningsstöd för lärare med autistiska elever	40000	30
8a	Feriejobb	50000	31
	Reserv	110000	
	Summa	630000	

Bilaga 1. En funktionshinderspolitik för ett jämlikt och hållbart samhälle - MFD:s förslag på struktur för genomförande, uppföljning och inriktning inom funktionshindersområdet /2016/

(Sammandrag av)

Sammanfattning till Kommunala Funktionshinderrådet Tyresö

En funktionshinderspolitik för ett jämlikt och hållbart samhälle

I denna rapport lämnar Myndigheten för delaktighet (MFD) förslag som ska göra funktionshinderspolitiken mer effektiv, skapa långsiktighet och innebära högre grad av tydlighet än tidigare. Förslagen är beroende av många aktörer på olika nivåer, såsom statliga myndigheter, landsting/regioner, kommuner, privata aktörer och det civila samhället. Funktionshinderspolitiken ska därför ses som en politik som riktar sig mot hela samhället.

MFD ser också vikten av sin egen roll i arbetet med att utveckla och sprida kunskap, stödja samhällsaktörerna och vara samlande för funktionshinderspolitikens genomförande.

Förslagen i denna rapport avser att skapa en enklare utformning av genomförandet av politiken och styrningen av den. Riksdag och regering behöver tydligt signalera att funktionshinderspolitiken är viktig för samhällets hållbara utveckling och för att Sverige ska kunna leva upp till sina internationella åtaganden om mänskliga rättigheter och i arbetet med FN:s globala utvecklingsmål i Agenda 2030.

Arbete omfattar två huvuddelar. Den första delen innehåller förslag som MFD föreslår att regeringen lägger fram till riksdagen att besluta om. Den andra delen är förslag som myndigheten föreslår ligger till grund för en ny regeringsbeslutad strategi.

Bakgrund

Dagens funktionshinderspolitik har sin grund i den av riksdagen beslutade handlingsplanen Från patient till medborgare från år 2000 (prop. 1999/2000:79). Rättighetsperspektivet i funktionshinderspolitiken stärktes år 2008 genom att Sverige ratificerade FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. När handlingsplanen löpte ut beslutade regeringen i juni 2011 om en strategi för genomförandet av funktionshinderspolitiken för åren 2011–2016.

Myndigheten för delaktighet har gjort en samlad utvärdering och analys av utvecklingen av funktionshinderspolitiken i förhållande till inriktningarna och de nationella målen för funktionshinderspolitiken, vilken redovisas i en särskild rapport. Utvärderingen ligger till grund för övervägandena och förslagen i

denna rapport och den visar att utvecklingen inom funktionshinderspolitiken visserligen har gått långsamt framåt de senaste åren, men att strategin inte fått den effekt som avsågs. Det kvarstår många och stora hinder för delaktighet med stor ojämlikhet i levnadsvillkoren. Personer med funktionsnedsättning kan inte delta på jämlika villkor i samhället. Funktionshinderspolitiken behöver bli mer effektiv och systematisk.

Reviderat nationellt mål och inriktning

De nuvarande nationella målen och inriktningen för funktionshinderspolitiken antogs av riksdagen år 2000. Funktionshinderspolitiken berör många olika samhällsområden och aktörer på alla nivåer och förankring i den högsta beslutande församlingen är central för att funktionshinderspolitiken ska genomsyra samhället. Det är riksdagen som beslutar om nationella mål och inriktning för funktionshinderspolitiken. MFD föreslår (i den första delen av rapporten) att de nationella målen revideras mot ett mål som tydligare knyter an funktionshinderspolitiken till mänskliga rättigheter. Förslaget på reviderad inriktning beskriver fyra olika sätt att arbeta och syftar bland annat till att tydliggöra för ansvariga aktörer vad det innebär att arbeta med ett funktionshindersperspektiv:

- att med universell utformning göra rätt från början,
- att identifiera och åtgärda brister i efterhand,
- att med stöd och lösningar kopplat till individen stärka delaktigheten,
- att motverka all form av diskriminering.

Ny strategi för genomförandet

MFD föreslår vidare att regeringen beslutar en ny strategi för genomförandet av funktionshinderspolitiken. En avgörande utgångspunkt i politiken ska fortsatt vara integrering.

Ökad av funktionshinderspolitiken inom alla samhällets områden är den enda långsiktiga vägen framåt och den behöver vara både stabil och flexibel. Det tar lång tid både att åstadkomma samhällsförändringar och att utläsa effekter. Samtidigt förändras politiken och samhället hela tiden, genom regeringsskiften, konjunkturförändringar, teknik- och innovationsutveckling och förändrade myndighetsuppgifter. Det krävs större flexibilitet och anpassningsbarhet utifrån yttre förändringar än hittills. Den nya strategin föreslås löpa över en period av nio år med återkommande milstolpar för att ge kontinuitet i arbetet.

Funktionshinderspolitiken måste vara både stabil, systematisk och långsiktig och det ska ske med mål- och resultatstyrning och förbättrad uppföljning.

Förenklad styrning av myndigheterna

MFD föreslår en ny form av styrning av myndigheterna inom funktionshinderspolitiken. Förslaget är att de statliga myndigheternas arbete uteslutande styrs genom förordning 2001:526 om de statliga myndigheternas ansvar för genomförande av funktionshinderspolitiken. Därför behöver förordningen revideras vilket innebär att sektorsansvaret i vissa myndigheters instruktioner tas bort och att inga särskilda uppdrag ges.

Idag har förordningen tolkats av många myndigheter som att den endast rör myndighetens interna tillgänglighetsarbete. Revideringen innebär ett förtydligande av att förordningen syftar till integrering av funktionshinderperspektiv hos alla statliga myndigheter samt att 30 myndigheter ska ha ett särskilt ansvar för genomförandet av funktionshinderspolitiken.

I detta ingår att ta fram en plan för aktiviteter som behöver genomföras för att bidra till de funktionshinderspolitiska målen, och sedan årligen rapportera arbetet till regeringen.

Det föreslås att ett fåtal myndigheter utöver sitt särskilda ansvar enligt förordningen även inom sitt verksamhetsområde ska ansvara för att bidra till samlad kunskap som kan ligga till grund för strategisk styrning och insatser.

Myndigheterna ska ha en övergripande bild inom området och vara samlade och stödjande mot andra aktörer.

MFD har identifierat tre samhällsområden där behovet av ökad kunskap och en ansvarig myndighet är extra stort. Dessa är arbetsmarknad och försörjning, utbildning och transport – samma som har identifierats inom tillgänglighetsarbetet både i det digitala och det byggda samhället.

Prioriterade samhällsområden

MFD föreslår elva prioriterade samhällsområden som grund för strategin. Områdena är mer heltäckande än tidigare utifrån FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Samhällsområdena som föreslås är:

- Arbete och försörjning
- Social välfärd
- Utbildning
- Kultur, idrott och fritid
- Transport
- Konsument
- Byggd miljö och samhällsplanering
- Demokrati
- It, innovation och teknikutveckling
- Rättsväsende
- Hälsa

Effekt- och resultatmål

Ett av problemen i den tidigare strategin har varit otydligheter i målnivåer och formuleringar. MFD föreslår därför för varje samhällsområde effekt- och resultatmål. Effektmålen handlar om utfallet av funktionshinderspolitiken i termer av jämlikhet och delaktighet och resultatmålen handlar om förutsättningarna för jämlikhet och delaktighet. Genom detta tydliggör MFD vad som är viktigt att utveckla på respektive område. De aktiviteter som myndigheterna planerar och genomför ska syfta till att nå dessa mål.

Uppföljning av funktionshinderspolitiken

MFD ansvarar för den samlade uppföljningen av funktionshinderspolitiken och avser att utveckla den framöver för mer heltäckande uppföljning och djupare analyser. Idag finns utmaningar med uppföljningen, eftersom mätningar på tillgänglighet saknas på många områden. Möjligheterna att följa levnadsvillkoren för personer med funktionsnedsättning är begränsade därför att befintliga undersökningsmetoder minskar möjligheten att synliggöra skillnader i statistiken. För att kunna följa upp de effekt- och resultatmål som MFD föreslår kommer det krävas utveckling från flera aktörer på området eftersom myndigheten inte ansvarar för alla källor och undersökningar som behövs för en övergripande uppföljning.

Verktyg och arbetssätt

Om funktionshinderspolitiken ska bli mer effektiv och systematisk måste även verktygen och arbetssätten utvecklas. Det är identifierat att ökad kunskap i detta sammanhang blir mycket bärande. Krav i upphandling går inte att ställa såvida inte kunskapen om vilka de är finns på plats och lagar och andra författningar går inte att följa upp om det inte är definierat vilka de avser. Genom ökad samverkan, forskning, krav i upphandling och i befintliga bidrag, samt ökad integrering av funktionshinderperspektiv kommer utvecklingen gå framåt och behoven av åtgärder minska.

Bilaga 2. Strålningsfri skola

Motion 2016/17:2789

av Emanuel Öz

Motivering

Bakgrund

Användning av olika applikationer av trådlös teknik och enheter har ökat kraftigt i samhället de senaste åren, särskilt bland barn och ungdomar. Införandet av trådlösa nätverk (WiFi) samt inköp av bärbara datorer som kopplas upp trådlöst mot dessa (surfplattor eller laptops) har ökat markant under framförallt de senaste åren. I dag har i stort sett alla förskolor och skolor sändare för trådlöst nätverk i sina lokaler och allt fler skolor använder trådlöst uppkopplade datorer i undervisningen. Därutöver har de flesta barn egen mobiltelefon i dagens samhälle, redan vid mycket unga åldrar. Barns exponering för elektromagnetisk strålning från IT-teknik har följaktligen ökat kraftigt.

Införandet av trådlösa nätverk och trådlöst uppkopplade datorer i skolan och förskolan har skett utan beaktande av den vetenskapliga forskning som pekar på att den trådlösa tekniken medför betydande hälsorisker samt risk för försämrad inlärning och välbefinnande. Besluten om införskaffande av trådlös teknik i skolan och förskolan har i regel skett på lokal nivå utan att ha föregåtts av en objektiv riskbedömning. Det ska framhållas att det saknas dokumentation och undersökningar som visar att det sätt på vilket tekniken i dag används av barn i skolan och förskolan är säker medan det föreligger forskning som påvisar riskerna med användandet. En PISA-undersökning visar att elever som använder Internet mer än fyra timmar per dag i skolan har de lägsta resultaten i läsförståelse, matematik, digital läsning och digital matematik.

Strålning och forskning

Det är ostridigt att samtliga trådlösa tekniska medel (WiFi-routers, surfplattor, trådlöst uppkopplade laptops, mobiltelefoner) sänder ut radiofrekvent strålning. En vanlig så kallad smartmobil sänder regelbundet ut hög strålning när den är påslagen, även när den inte aktivt används för samtal eller surfa på Internet. Sändare för WiFi, så kallade routers, som installerats i skolor och förskolor för att möjliggöra användning av trådlöst uppkopplade datorer, avger strålning kontinuerligt även när datorer inte aktivt används. Det är ostridigt att strålningens befinthet i samhället och i skolor och förskolor ständigt ökar.

Den radiofrekventa strålningen är sedan 2011 klassad som grupp 2B, vilket innebär "möjlig cancerframkallande", av Internationella Cancerforskningsinstitutet IARC inom WHO. Bedömningen gjordes efter att 30

Internationellt ledande experter på området gått igenom den då tillgängliga forskningen samt att flera undersökningar rapporterat förhöjd risk för hjärntumör på grund av mobilanvändning. I samma klass finns lågfrekventa magnetfält.

220 vetenskapsmän, verksamma inom forskningsområdet, har lämnat en gemensam appell till FN och WHO i vilken de begärde stärkt skydd mot hälsoriskerna med elektromagnetiska fält och strålning från trådlös teknik samt att allmänheten ska informeras om riskerna. De uttrycker i appellen sin gemensamma oro för den ständigt ökande strålningsexponeringen. De hänvisar till omfattande forskning som påvisat att radiofrekvent strålning/elektromagnetisk strålning påverkar levande organismer redan vid nivåer som vida understiger nu gällande riktlinjer. Effekterna inkluderar ökad risk för cancer, neurologiska sjukdomar, cellulär stress, genetiska skador, påverkan på reproduktion, psykisk ohälsa och negativ påverkan på minne och inlärning.

Det är idag betydligt vanligare med psykisk ohälsa i form av sömnsvårigheter, utbrändhet, stress, huvudvärk och depressioner. Enbart mellan år 2012 och 2014 ökade antalet sjukskrivningar på grund av psykisk ohälsa med 48 procent och ökningen fortgår enligt de senaste siffrorna från Försäkringskassan. Rapporten visar återkommande att även barn, ungdomar och unga vuxna i Sverige i ökande omfattning drabbas av psykisk ohälsa. Psykiska ohälsosymtom har visats ha samband med mobiltelefonanvändning och annan användning av trådlösa enheter eller passiv exponering för förhöjda nivåer av radiofrekvent strålning.

I den omfattande rapporten BioInitiative 2012 granskades 1800 studier i syfte att se över den forskning som publicerats under åren 2007 till 2012 gällande hälsoriskerna med elektromagnetiska fält och radiofrekvent strålning.

Enligt rapporten visade studierna bland annat;

- negativ påverkan på såväl kvinnlig som manlig fertilitet
- påverkan på hjärnan – detta kan yttra sig i försämrat minne, inlärning, huvudvärk och psykisk ohälsa
- ökad risk för cancer
- ökad risk för degenerativa sjukdomar
- skador på cellers DNA

Skador på hjärnans utveckling vilket bland annat kan leda till beteendestörningar hos barn eller foster som långvarigt exponeras

Sambandet mellan exponering av radiofrekvent strålning och hjärntumör/cancer har även fastslagits i en stor djurstudie, som kostat 200

miljoner kronor att genomföra. Studien är gjord av amerikanska National Toxicology Program (NTP), och presenterades den 27 maj 2016. Den har uppgetts vara såväl tillförlitlig som väl utförd och den hittills största i sitt slag. Dessutom har en tidigare djurstudie, finansierad av den tyska strålsäkerhetsmyndigheten, bekräftat att strålning från trådlös teknik kan främja tumörtillväxt redan vid nivåer som är 50 gånger lägre (0,04 W/kg) än gällande riktlinjer/gränsvärden för tillåten strålning från trådlösa datorer och mobiltelefoner (2 W/kg). Det är sannolikt att barn som använder surfplattor och mobiler intill eller nära kroppen kan komma att utsättas för dessa eller högre strålningsnivåer. Forskare har också redovisat att det är "övertygande bevisat" att radiofrekvent strålning orsakar oxidativ stress i cellerna vilket i sin tur kan leda till många ohälsotillstånd.

I en omfattande och noggrann expertutredning från den franska myndigheten för säkerhet inom livsmedel, miljö- och arbetsliv (The French Agency for Food, Environmental and Occupational Health & Safety), ANSES, som offentliggjordes i juli 2016 drog myndigheten slutsatsen att trådlös teknik har negativ påverkan på barns kognitiva förmåga (minne, koncentration) samt psykiska hälsa. Vidare konstaterades att nuvarande gränsvärden inte tagit hänsyn till att barn är känsligare och utsätts för större hälsorisker, bland annat därför att deras kroppar absorberar mer strålning. Enligt ANSES kan ett barn absorbera upp till 3 gånger mer strålning i delar av huvudet vid användning av mobiltelefon jämfört med en vuxen. Ett barn kan också absorbera 40 procent mer strålning vid exponering från mer avlägsna strålningskällor. Nu gällande riktlinjer och gränsvärden har inte tagit hänsyn till barnens särskilda utsatthet.

ANSES har också låtit genomföra mätningar av strålningen hos 95 olika mobiltelefonmodeller. Mätningarna visar att då en vuxen person håller enheten direkt intill kroppen kan 9 av 10 mobiltelefoner överskrida gränsvärdet och att 1 av 4 kan överskrida mer än det dubbla gränsvärdet. Att så många mobiltelefonmodeller utsänder strålning i sådan omfattning som kan överskrida gränsvärdet beror på att mobiltelefoner inte testats för användning direkt mot kroppen, utan endast på ett avstånd av 1,5 cm från kroppen. Telefoner hålls dock oftast närmre eller i direkt kontakt med kroppen (t.ex. mot örat vid samtal eller ben/mage/bröst när mobilen bärs i ficka). De flesta användare är inte informerade om mobiltelefoners påverkan på hälsan. ANSES konstaterar vidare att gränsvärdet inte är anpassat för individer som är under 130 cm. Det är inte heller anpassat för hur tekniken används i dag bland vuxna (direkt mot kroppen). ANSES anser att nya gränsvärden som skyddar vuxna och barn med tillräcklig marginal behöver tas fram. Dessa gränsvärden ska avse såväl mobiltelefoner och surfplattor som mer avlägsna källor som avger radiofrekvent strålning.

De riktlinjer/gränsvärden som finns idag är rekommenderade av den privata organisationen ICNIRP och skyddar enbart mot omedelbara effekter och då strålningen är så stark att den värmer upp vävnad med 1 grad. EU har i sin tur

rekommenderat medlemsländerna att anta dessa år 1999 med syftet att tillhandahålla en gemensam ram för en hög nivå på skyddet mot omedelbara effekter av elektromagnetiska fält på 0 Hz–300 GHz . De nu gällande riktlinjerna/gränsvärdena saknar därför skydd mot effekter av längre tids exponering vid lägre nivåer, exempelvis cancer och påverkan på kognitiv förmåga och psykisk hälsa. Gränsvärdena har fått omfattande kritik för att de godtar alltför höga nivåer. Studier har alltså visat att redan betydligt lägre värden kan innebära en hög hälsorisk.

I tillägg ska även framhållas att det redan i dag finns många som drabbats av de symtom som forskningen visat att exponering för trådlös teknik och trådlösa nätverk kan föranleda.

Såväl barn som personal i skolor har vittnat om och beskrivit svåra symtom som lett till att de inte längre kan gå till sin skola. Bland de mer välkända offentliga personer som gått ut och berättat om hälsoeffekterna de drabbats av till följd av exponering för radiofrekvent strålning finns den förra norska statsministern och tidigare generaldirektören för WHO, Gro Harlem Brundtlandt. Oroväckande är att de psykiska ohälsosymtom som kopplats till exponering för strålning från trådlös teknik, nu ökar i Sverige, bland både barn och ungdomar.

Försiktighetsprincipen

Försiktighetsprincipen utgör en förebyggande princip med syfte att motverka skada på mänsklig hälsa och miljön. Enligt Miljöbalken (MB) (1998:808) 2 kap. 3 § 2 st ämnar den förebygga möjliga skador och olägenheter. Åtgärder ska vidtas så snart det finns skäl att anta att exponeringen kan innebära olägenhet för hälsan. Enligt MB 2 kap. 3 § 3 st. ska alla som bedriver en verksamhet vidta de försiktighetsmått och utföra de skyddsåtgärder som behövs för att förebygga skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön. I samma stycke anges att bästa möjliga teknik ska användas.

Så snart det kan befaras att en viss åtgärd eller visst ämne föranleder olägenheter för människors hälsa eller miljön så ska förebyggande insatser och andra försiktighetsmått vidtas.

ALARA-principen

ALARA-principen är en internationellt vedertagen princip som innebär att all bestrålning vid användning av strålkällor ska begränsas så mycket som det är möjligt, med hänsyn till ekonomiska och sociala faktorer. Principen står för As Low As Reasonably Achievable, vilket ungefärligen kan översättas till så lågt som rimligen är möjligt.

Resolution 1815 (2011) – Europarådet

Europarådet har via den Parlamentariska församlingen ("Församlingen") år 2011 upprättat Resolution 1815 – "The potential dangers of electromagnetic

fields and their effect on the environment”, (svensk översättning: De potentiella riskerna med elektromagnetiska fält och deras inverkan på miljön). Församlingen konstaterar att icke-joniserande strålning förefaller ha mer eller mindre potentiellt skadliga effekter på djur, människor och växter redan vid nivåer som understiger de officiella gränsvärdena. Församlingen rekommenderar därför att ovan redovisad ALARA-princip tillämpas av samtliga medlemsländer samt att gränsvärdena ses över.

Medlemsländerna rekommenderas vidare att anordna informations- och upplysningskampanjer om riskerna med strålning och elektromagnetiska fält för att öka medvetenheten om potentiella hälsorisker och långsiktiga biologiska effekter på hälsa och miljö.

Församlingen uppger ett antal åtgärder som medlemsländerna bör vidta: minska exponeringen när det gäller barn och ungdomar då dessa förefaller utsättas för större hälsorisker samt välja trådbundna internetanslutningar i skolor samt att på skolområden strikt reglera användningen av mobiltelefoner och liknande trådlösa enheter. Medlemsländerna bör dessutom upprätta riktade informationskampanjer till lärare, föräldrar och barn rörande riskerna med tidig, långvarig och ogenomtänkt användning av trådlösa system och enheter.

Trådlös teknik och barn

Eftersom kroppen hos barn och ungdomar är under utveckling har strålningen en betydligt starkare påverkan på hjärnan och dess celler. Ett barns nervsystem utvecklas ständigt upp till 20 års ålder. Det är också väletablerat att barn är känsligare än vuxna för cancerogena faktorer på grund av sin snabbare cellomvandling.

Många av varandra oberoende studier har konstaterat barnens särskilda utsatthet vid strålning och vilka betydande konsekvenser regelbunden exponering kan få.

Restriktioner kring strålning utanför Sverige

Sveriges förebyggande åtgärder mot strålning genom elektromagnetisk exponering är blygsamma. Runt om i världen har man värderat forskningen annorlunda och reaktionerna på varningarna och rekommendationerna från vetenskapssamhället har tagits på märkbart större allvar. I Frankrike har man i sin skollag infört en föreskrift om att skolorna ska prioritera fast internetuppkoppling framför trådlös. I Frankrike har man även förbjudit trådlösa nätverk i förskolor för barn under 3 år och gällande skolor för barn upp till 6:e klass skall enligt samma lag eventuella nätverk vara avstängda då de inte aktivt används i undervisningen.

Sammanfattning

Mångtaliga studier och utredningar påvisar att idag gällande gränsvärden är att anse som utgångna och felaktiga och att strålningen har betydande effekter på människors hälsa och miljön redan vid betydligt lägre exponeringar

än gränsvärdena idag anger. Enligt ANSES är riktlinjerna inte anpassade efter barns särskilda känslighet. Att den strålning som kan uppmätas i skolor idag understiger de gällande gränsvärdena, och därför inte behöver åtgärdas, utgör således ett mycket svagt argument.

Genom relativt enkla åtgärder kan den sammanlagda strålningen i skolorna avsevärt begränsas. Att begränsa strålningen på skolområdet genom att införa trådbundna nätverk, koppla upp datorer med kabel till internet och upprätta restriktioner kring mobilanvändandet föranleder inga betydande olägenheter för skolorna. Åtgärderna kan således varken anses orimliga eller oproportionerliga med hänsyn till de fördelar och positiva effekter som minskad användning av mobiltelefoni och trådlösa enheter faktiskt skulle medföra för skoleleverna i Sverige. Försiktighetsprincipen säger också att då det föreligger skäl att anta olägenhet, vilket nuvarande vetenskapliga expertis och flertalet vetenskapliga rapporter på området tveklöst visar, så ska bästa tillgängliga teknik användas för att undanröja de antagna olägenheterna och minska riskerna för skada på miljö och hälsa. Denna princip är även i linje med Europarådets rekommendation.

I enlighet med principer i svensk miljölagstiftning samt forskares och myndigheters rekommendationer bör åtgärder och försiktighetsmått vidtas som begränsar den radiofrekventa strålningen i skolan och ersätta den med teknik som reducerar risken för skada på hälsa och miljö.

Sverige bör lagstifta så att barns exponering för radiofrekvent strålning i skolan och förskolan reduceras genom att ersätta trådlös teknik i skolor och förskolor med trådbunden teknik och genom strikt begränsa användning av mobiltelefoner under skoltid genom att helt förbjuda dessa eller åtminstone kräva att de hålls avstängda. Därutöver bör informationskampanjer riktade till barn och ungdomar vidtas för att göra barn och ungdomar medvetna om de potentiella hälsoriskerna med långvarig och hög användning av trådlös teknik.

Emanuel Öz (S)

Bilaga 3. Behov av en samordnande och stödjande funktion för KFR

För att kommunens funktionshinderpolitiska målsättning ska kunna förverkligas enligt lagstiftningens riktlinjer krävs att Kommunala funktionshinderrådet (KFR) har en kvalificerad tjänsteman knuten till sig som kan verka som konsulent eller samordnare (f d handikappkonsulent) för funktionshinderfrågorna. Det är inte möjligt för rådets ledamöter att överta dessa uppgifter. Utan en sådan tjänsteman kommer rådet obönhörligen tappa sin funktion, d.v.s. att till slut upphöra att fungera som funktionshinderråd enligt arbetsordningen.

Arbetsuppgifterna för rådets funktionshindersamordnare kan beskrivas enligt följande.

Samordnaren har en samordnande och stödjande funktion i rådet samt ger råd och information i frågor som rör personer med funktionsnedsättning. En viktig uppgift är att utifrån gällande funktionshinderlagstiftning uppmärksamma rättigheter och intressen för personer med funktionsnedsättning. Målet är full delaktighet i samhällslivet och jämlikhet i levnadsvillkoren. Ref: FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Samordnaren medverkar i planering av kommunens insatser inom funktionshinderområdet och medverkar i genomförandet av kommunens funktionshinderpolitiska program i kommunplan och tillgänglighetsplan

I samordnarens uppdrag ingår också att arbeta med övergripande funktionshinderfrågor och vara ett stöd till rådets arbetsgrupper

I samordnarens uppdrag ingår även

- att följa utvecklingen inom funktionshinderområdet såväl lokalt som nationellt
- att vara ett stöd för förtroendevalda och anställda inom kommunen i frågor kring funktionshinder
- att vara sammanhållande för förvaltningarnas kontaktpersoner enligt § 5 i rådets arbetsordning
- att vara kontaktperson med allmänheten i funktionshinderfrågor

Bilaga 4. Tillgänglighetsrådgivning och byggnadskontroll i Tyresö kommun

Byggnadslagstiftningen

I bygglagstiftningen finns krav på tillgänglighet och användbarhet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga. Kraven är relativt långtgående, enligt Boverket, framför allt när det gäller uppförande (nybyggnad) av byggnader. Dessa krav stöds av den nationella handlingsplanen för handikappolitiken, "Från patient till medborgare" och även av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Boverkets syn på efterlevnaden av byggreglerna

Den byggda miljöns tillgänglighet och användbarhet skulle vara god om reglerna följdes och tillämpades på avsett sätt. Men just efterlevnaden av byggreglerna är ett problem. Det viktigaste skälet till att kraven inte uppfylls är enligt Boverket att byggherrarna inte alltid har ett egenintresse av att uppfylla tillgänglighetskraven. Ofta ser man dem som en belastning, en fördyring, som man inte kan "räkna hem". Det förekommer också en uppfattning att tillgänglighetskraven inte är lika bindande som övriga krav. Därför är byggnadsnämndens bevakning av byggherrens förutsättningar att uppfylla kraven särskilt viktig enligt Boverket och behovet av att utnyttja fristående sakkunnigkontroll är förhållandevis stort.

Byggnadsnämndens roll

För att byggnadsnämnden ska kunna bevaka tillgänglighetskraven krävs att erforderlig kunskap finns tillgänglig inom kommunen. Förutom i byggnadsteknik krävs kunskap om lagar och regler och dessutom funktionshinderkunskap för att förstå varför tillgänglighetsreglerna finns. Samverkan med funktionshinderrådet är då av stor vikt och oftast en förutsättning för att resultatet ska bli tillgängligt och användbart. Nya plan- och bygglagen (PBL) är tydlig i sina krav på tillgänglighet och användbarhet, men tillämpningen av den kräver övervakning i hela kedjan av åtgärder som ska genomföras enligt kapitel 10 i lagen. Därför behöver kommunen en tillgänglighetsrådgivare, eller en tjänsteman med jämförbara kunskaper, en tillgänglighetssamordnare av den fysiska miljön.

Tillgänglighetsrådgivaren i Tyresö fram t o m 2015

I planen "Ökad delaktighet för personer med funktionshinder" "Plan för Tyresö kommun 2005 – 2007", antagen av kommunfullmäktige 2005-06-16 ingick inrättande av en tjänst för en tillgänglighetsrådgivare på halvtid. Till den tjänsten utsågs Anders Rydström. Han har i sin egenskap av tillgänglighetsrådgivare varit en mycket viktig resurs för kommunens funktionshinderspolutiska verksamhet och en nödvändig länk mellan Kommunala funktionshinderrådet (KFR) och Stadsbyggnadsförvaltningen.

Han har varit sammanhållande för framtagning av tillgänglighetshandboken som är ett viktigt hjälpmedel för alla kommunförvaltningar att skapa ett Tyresö tillgängligt för alla. Han har bevakat att handboken följs i olika instanser inom förvaltningarna och att detaljplanebestämmelser, exploateringsavtal och markanvisningsavtal följer handbokens bestämmelser och rekommendationer.

Tillgänglighetsrådgivarens betydelse och uppgifter

Tillgänglighetsrådgivaren kan inte utan vidare ersättas med någon annan tjänsteman i kommunen utan motsvarande kompetens. Det måste vara en person som tillägnat sig kunskaper motsvarande dem som erfordras för certifiering av fristående sakkunniga kontrollanter av tillgänglighet enligt Boverkets krav (BFS 2009:11). Som sakkunnig kontrollant kan denna tjänsteman ingå som en kompetent motpart till byggherren i byggprocessen för att tillgodose tillgänglighetskraven enligt PBL.

Tillgänglighetsrådgivarens/tillgänglighetssamordnarens uppgifter är sammanfattningsvis att

- Ha en granskande roll för att tillgänglighetskraven fungerar i byggprocessen
- Ha fortlöpande kontakter med kommunens förvaltningar i tillgänglighetsfrågor
- Tillse att avsnitt om tillgänglighet införs i kommunens planbeskrivningar
- Bevaka fysiska tillgänglighetsfrågor
- Ta emot synpunkter från kommuninnevånare på brister i den fysiska tillgängligheten
- Driva frågor om enkelt avhjälpta hinder
- Bevaka förändringar i regelverk som berör fysisk tillgänglighet
- Medverka till att frågan om fysisk tillgänglighet finns med i hela bygglovsprocessen
- Tillse att fysisk tillgänglighet till kommunens lokaler, offentliga lokaler och platser samt Tyresö Bostäders fastigheter inventeras
- Delta i KRF sammanträden och redovisa aktuella samhällsbyggnadsärenden av intresse för rådet
- Delta i möten med Centrumledningen i tillgänglighetsfrågor

Slutomdöme

Tyresö är en modern kommun, som har uppnått ett gott anseende inom handikapprörelsen och har namn om sig att vara en tillgänglig kommun. Betydelsen av tillgänglighetsrådgivarens roll i detta sammanhang kan knappast överskattas. Ca 75 procent av landets kommuner har en person anställd med ett formellt, övergripande och samordnat ansvar för tillgänglighetsfrågorna i kommunen.

Om tjänsten inte återbesätts innebär det ett enormt avbräck i tillgänglighetsarbetet i kommunen och kommer att negativt påverka kommunens anseende.

Det kan dessutom medföra stora merkostnader för byggnationsfel som måste åtgärdas i efterhand när de upptäcks.

Bilaga 5. Kultur och fritid för alla 2018

Mål:

Aktiviteter som utvecklar möjligheten till fritidsaktiviteter för barn och ungdomar med funktionsnedsättningar. Skapa goda förutsättningar för barn och ungdomar med en funktionsnedsättning att delta i föreningslivet.

Nuläge:

Tyresö kommun är med och samarbetar kring Fritidsnätet som är en webbtjänst. Fritidsnätet samlar ett stort fritidsutbud för barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning i Stockholms län. I Fritidsnätet samverkar cirka 20 kommuner i Stockholmsregionen samt Habilitering & Hälsa, som hör till Stockholms läns landsting, för att skapa en internetbaserad databas med mängder av fritidsmöjligheter för barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättningar. Under 2016 gjordes ett stort förbättringsarbete på webbsidan. Webbplatsen har fått en helt ny design och nya funktioner, bland annat har en användbar karttjänst tagits fram. Dessutom har en praktisk evenemangskalender tillkommit, som gör det lätt att se vad som är på gång kommande veckorna. Med hjälp av tydliga filter kan du enkelt sortera fram de fritidsaktiviteter som just du är intresserad av, oavsett var du bor, vilka behov du har eller hur gammal du är.

Tyresö kommun har, tillsammans med Haninge, Nacka och Nynäshamn och Värmdö, tagit fram en katalog med kultur- och fritidsaktiviteter speciellt för dig som behöver extra stöd. Katalogen producerades under våren 2016 och var färdig lagom till skolstart i augusti 2016. Katalogen finns på alla skolor i Tyresö, biblioteken samt i Servicecenter.

Den 17 juni var Tyresö, för sjätte året i rad, med och ordnade ett Beachparty på Dalarö för ungdomar 12-21 år som behöver extra stöd. Där fick de träffa kompisar, prova på en massa aktiviteter och avsluta med disco och grillning på fritidsgården.

Tyresö kommun erbjuder även gratis naturguidningar för allmänheten. Några av dessa guidningar är anpassade för personer med nedsatt rörelseförmåga.

Tyresös kulturskola erbjuder tillsammans med kulturenheten idag en verksamhet som ska vara öppen för alla samt musik- eller bildkurs för barn med ~~hög~~ funktionsnedsättning inom autismspektrum.

Fritidsavdelningen och kulturenheten har ett samarbete där teaterföreställningar och dansföreställningar har erbjudits för barn med särskilda behov. Under 2016 ordnade vi tillsammans två stycken teaterföreställningar samt två stycken dansföreställningar.

Tyresöfestivalen arrangerades den 3 september 2016. Festivalens tema är mångfald och omtanke och till för alla. Riktade aktiviteter och uppträdande av bland annat Stora Blå, På egna ben samt rullstolspolska.

Prioriterade områden inför 2017-2018

- Vi vill fortsätta satsningen att erbjuda särskilda teaterföreställningar/speciella projekt för utvalda grupper.
- Kompetensutbildning för ledare och tränare i Tyresös föreningsliv.
- Fortsätta samarbetet med övriga kommuner i Stockholms län och vara delaktiga i gemensamma projekt.
- Utbildning för våra kommuninvånare i form av öppna föreläsningar samt riktade föreläsningar/utbildningar för våra föreningsledare.
- Samarbeta med övriga kommuner kring en eventuell gemensam prova på dag/Beachparty/läger samt minfritid.nu
- Arbeta med tillgängligheten på Tyresöfestivalen.
- Naturen för alla
- Eventuellt deltagande i Funkismello.
- Kompiskortet
- Fritidsnätet
- Katalogen Kultur och Fritid för alla

Kostnader 2018

Funkismello	70 000 kr
Kultur, teaterföreställningar/workshops	50.000 kr
Utbildning	30.000 kr
Arbeta med tillgängligheten på Tyresöfestivalen	20.000 kr
Nätverksarbete med övriga kommuner i Stockholms län	15.000 kr
	185.000 kr

Ansvar

Susanne Svidén, fritidssamordnare

Bilaga 6. KFR:s arbetsgrupper och kontaktpersoner 2017

Uppdaterad 2017-04-19

1. Tillgänglig information och kommunikation

Kontaktpersoner: Charlotta Janson Josephsson, Informationschef, Eva Tinnerholm, Informatör

Sammanställande: Bengt Stenström (Hjärnkraft)
Ulf Looström (Förbundet för ett samhälle utan rörelsehinder)
Hans Moberg (Hörselskadades förening i Haninge- Tyresö)
Alireza Azarbad (Personskadeförbundet) (adjungerad till arbetsgruppen)

2. Tillgänglighet i den fysiska miljön

Kontaktpersoner: Janne Nilsson (Fastighetschef) Tony Ytterstedt (Enhetschef, Gatu- och parkenheten)

Sammanställande: Ulf Looström (Förbundet för ett samhälle utan rörelsehinder)
Bengt Stenström (Hjärnkraft)
Maud Tillgren (Strokeföreningen och Astma- och Allergiförbundet)
Angelica Wilén (Elöverkänsligas Riksförbund och Tandvårdsskadeförbundet distrikt Stockholm)
Sirrku Venäläinen (Synskadades riksförbund)
Lena Rosberg (Astma- och allergiföreningen)

3. Omsorg och social service

Kontaktpersoner: John Henriksson (från myndighet) och Anna Larsson (från utföraren).

Sammanställande: Anne Kierkegaard (Autism- och Aspergerföreningen i Stockholms län)
Bengt Stenström (Hjärnkraft)
Mats Eriksson (Attention Södertörn)
Hans Moberg (Hörselskadades förening i Haninge- Tyresö)

4. Kultur och fritid

Kontaktpersoner: Irené Hededal (Förvaltningschef) Susanne Svidén (Fritidssamordnare)

Sammanställande: Maud Tillgren (Strokeföreningen och Astma- och Allergiförbundet)
Kerstin Liedström (Afasiföreningen)
Angelica Wilén (Elöverkänsligas Riksförbund och Tandvårdsskadeförbundet distrikt Stockholm)

Sirkku Venäläinen (Synskadades riksförbund)

5. Utbildning

Kontaktpersoner: Agneta Ahlin (Resurssamordnare, Tf verksamhetschef barn- och elevhälsan) Håkan Bertilsson (Bitr förvaltningschef, Utvecklingsstrateg)

Sammanställande: Vakant

Jenny Hultgren (Autism- och Aspergerföreningen i Stockholms län)

Maud Tillgren (Strokeföreningen och Astma- och Allergiförbundet)

Mats Eriksson (Attention Södertörn)

6. Arbete

Kontaktperson: Ewa Eriksson (Arbetsmarknads- och integrationschef)

Sammanställande: Maud Tillgren (Strokeföreningen och Astma- och Allergiförbundet),

Bengt Stenström (Hjärnkraft)

Datum 2017-04-18
 Tid 18:00-20:25
 Plats Myggdalen, plan 1 kommunhuset

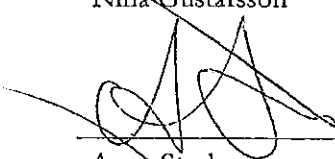
Beslutande Se närvarolista

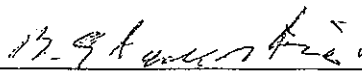
Övriga deltagare Se närvarolista

Justeringens plats och tid 2017-04-24, 13:00, Östangränd 7 (Tyresö centrum, biblioteket)

Paragrafer 15 -29

Sekreterare
Nina Gustafsson

Ordförande
Anna Steele

Justerande
Anna Steele Bengt Stenström

ANSLAG / BEVIS

Protokollet är justerat. Justeringen har tillkännagivits genom anslag.
Observera att anslagstiden inte är samma sak som överklagandetiden.

Organ Kommunala funktionshinderrådet
 Sammanträdesdatum 2017-04-18
 Datum då anslaget sätts upp 2017-04-25
 Datum då anslaget tas ned 2017-05-17
 Förvaringsplats för protokollet Sekreterarens rum, Utvecklingsförvaltningen

Underskrift
Nina Gustafsson

	Utdragsbestyrkande
---	--------------------

Närvarolista

Beslutande

Anna Steele (L)
Åke Wisén (Hörselskadades distrikt i Stockholm, Stockholms dövas förening) §15-20
Bengt Stenström (Riksförbundet för trafik och polioskadade, RTP, Hjärnkraft)
Maud Tillgren (Strokeföreningen)
Angelica Wilén (Tandvårdsskadeförbundet distrikt Stockholm, Elöverkänsligas riksförbund)
Kerstin Liedström (Afasiföreningen)
Inger Gemicioglu (V)
Sirku Venäläinen (Synskadades riksförbund)
Hans Moberg (Hörselskadades förening i Haninge- Tyresö) §21-30

Övriga

Nina Gustafsson, Sekreterare, Kommunala funktionshindersrådet
Lena Nylund (demenssjuusköterska) §15
John Henriksson (Myndighetschef, Äldre och funktions-nedsättning) §15-18

Frånvarande

Ulf Looström (Förbundet för ett samhälle utan rörelsehinder, DHR)
Lennart Hellman (RMR Haninge-Tyresö Reumatikerförening)
Jenny Hultgren (Autism- och Aspergerföreningen i Stockholms län)
Lena Rosberg (Astma och allergiförbundet)
Mats Eriksson (Attention Södertörn)
Anne Kierkegaard (Autism- och Aspergerföreningen i Stockholms län)

Justerandes sign 			Utdragsbestyrkande
---	---	---	--------------------

Datum 2017-05-16
 Tid 13:00–15:45
 Plats Sammanträdesrum Bollmora, kommunhuset

Beslutande Se närvarolista

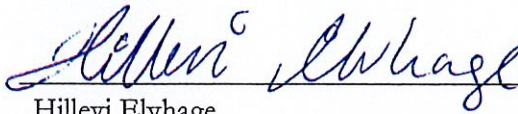
Övriga deltagare Se närvarolista

Justeringens plats

och tid ~~Kommunkansliet 2017-05-22~~

Paragrafer 72 - 99

Sekreterare

 Hillevi Elvhage

Ordförande

 Fredrik Sawestahl

Justerande

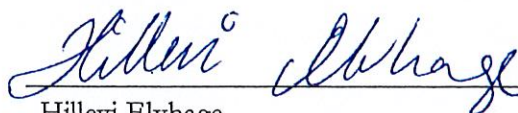

 Anita Mattsson

ANSLAG / BEVIS

Protokollet är justerat. Justeringen har tillkännagivits genom anslag.
 Observera att anslagstiden inte är samma sak som överklagandetiden.

Organ Kommunledningsutskottet
 Sammanträdesdatum 2017-05-16
 Datum då anslaget sätts upp 2017-05-23
 Datum då anslaget tas ned 2017-06-14
 Förvaringsplats för protokollet Kommunkansliets arkiv plan 6

Underskrift

 Hillevi Elvhage

Utdragsbestyrkande

Närvarolista

Beslutande

Fredrik Saweståhl (M), ordförande
Mats Lindblom (L), 1:e vice ordförande
Anita Mattsson (S), 2:e vice ordförande
Ulrica Riis-Pedersen (C)
Leif Kennerberg (KD)
Kristjan Vaigur (S)
Anders Linder (S), tjänstgörande ersättare för Kristjan Vaigur (S) § 94
Marie Åkesdotter (MP)

Ersättare

Andreas Jonsson (M)
Anna Steele (L)
Helen Dwyer (C), från och med § 73 kl. 13.05
Anna Lund (KD), till och med § 88 kl. 15.05
Inger Gemicioglu (V)

Övriga

Bo Renman, kommundirektör, kommunstyrelseförvaltningen
Ingrid Bardh, tf ekonomichef, kommunstyrelseförvaltningen
Jonas Jansfors, HR-chef, kommunstyrelseförvaltningen
Britt-Marie Lundberg-Björk, chef tekniska kontoret och medborgarfokus, kommunstyrelseförvaltningen
Urban Petrén, it-chef, kommunstyrelseförvaltningen
Sara Kopparberg, stadsbyggnadschef, stadsbyggnadsförvaltningen
Inger Carlsson, handläggare, kommunstyrelseförvaltningen
Charlotta Janson Josephsson, kommunikationschef, kommunstyrelseförvaltningen
Göran Norlin, chef miljö och trafik, kommunstyrelseförvaltningen
Bertil Eriksson, chef VA och renhållning, kommunstyrelseförvaltningen
Jan Nilsson, chef fastighetsenheten, kommunstyrelseförvaltningen, §§ 72-82 och 88
Bernt Eklund, projektledare, kommunstyrelseförvaltningen, §§ 72-82 och 88
Ulrika Josephson Westberg, chef kommunkansliet, kommunstyrelseförvaltningen
Engin Ceylan, kommunjurist, kommunstyrelseförvaltningen
Hillevi Elvhage, kommunsekreterare, kommunstyrelseförvaltningen

Justerandes sign 			Utdragsbestyrkande
---	---	--	--------------------

Emilia Reiding, projektledare, stadsbyggnadsförvaltningen, §§ 72-82
Suzette Westling, avfallshandläggare, kommunstyrelseförvaltningen, till och med § 89
Björn Hellqvist, projektledare, kommunstyrelseförvaltningen, §§ 72-82 och 88

Frånvarande

Karin Ljung (S)

Justerandes sign 			Utdragsbestyrkande
---	---	--	--------------------

Datum 2017-05-30
Tid 18:30–19:50
Plats Sammanträdesrum Bollmora, kommunhuset

Beslutande Se närvarolista

Övriga deltagare Se närvarolista

Justeringens plats
och tid Kommunkansliet 2017-06-07

Paragrafer 102 - 130

Sekreterare

Hillevi Elvhage

Ordförande

Fredrik Sawestahl

Justerande

Anita Mattsson

ANSLAG / BEVIS

Protokollet är justerat. Justeringen har tillkännagivits genom anslag.
Observera att anslagstiden inte är samma sak som överklagandetiden.

Organ Kommunstyrelsen
Sammanträdesdatum 2017-05-30
Datum då anslaget sätts upp 2017-06-08
Datum då anslaget tas ned 2017-06-30
Förvaringsplats för protokollet Kommunkansliets arkiv plan 6

Underskrift

Hillevi Elvhage

Utdragsbestyrkande

Närvarolista

Beslutande

Fredrik Saweståhl (M), ordförande
 Mats Lindblom (L), 1:e vice ordförande
 Anita Mattsson (S), 2:e vice ordförande
 Anki Svensson (M)
 Andreas Jonsson (M)
 Dick Bengtson (M)
 Ulrica Riis-Pedersen (C)
 Leif Kennerberg (KD)
 Kristjan Vaigur (S), §§ 102-123 och 125-130
 Jannice Rockstroh (S)
 Carl Johan Karlson (S)
 Karin Ljung (S), tjänstgörande ersättare för Kristjan Vaigur § 124
 Marie Åkesdotter (MP)
 Anders Wickberg (SD)

Ersättare

Lotta Stjernfeldt (M)
 Peter Odelvall (M)
 Annika Henningsson (M)
 Anna Steele (L)
 Mats Larsson (L)
 Helen Dwyer (C)
 Anna Lund (KD)
 Anders Linder (S)
 Inger Gemicioglu (V)
 Marie Axelsson Ahl (SD)

Övriga

Bo Renman, kommundirektör, kommunstyrelseförvaltningen
 Ingrid Bardh, tf ekonomichef, kommunstyrelseförvaltningen
 Britt-Marie Lundberg-Björk, chef tekniska kontoret och medborgarfokus,
 kommunstyrelseförvaltningen
 Sara Kopparberg, stadsbyggnadschef, stadsbyggnadsförvaltningen, till och med § 120

Justerandes sign 			Utdragsbestyrkande
---	---	--	--------------------

Petra Andersson Hallberg, strateg, kommunstyrelseförvaltningen
Maj Ingels Fagerlund, säkerhetschef, Kommunstyrelseförvaltningen
Ulrika Josephson Westberg, chef kommunkansliet, kommunstyrelseförvaltningen
Mikael Onegård, politisk sekreterare, M
Robert Skölin, politisk sekreterare, M
Marita Bertilsson, politisk sekreterare, S
Leonid Yurkovskiy, politisk sekreterare, SD
Hillevi Elvhage, kommunsekreterare, kommunstyrelseförvaltningen

Frånvarande

Lennart Jönsson (S)

Peter Bylund (MP)

Justerandes sign 			Utdragsbestyrkande
---	---	--	--------------------